

ALLE HAR ret TIL Ligestilling

er et undervisnings- og debatmateriale, primært skrevet til sprogcenterundervisningen af voksne indvandrere og flygtninge på Danskuddannelse 1 og 2.

Materialet skal give indsigt i og lægge op til debat om ligestilling, rettigheder og ligestilling i forhold til

- hvordan samfundets udvikling har påvirket ligestilling, rettigheder, familiemønstre og opfattelse af ligestilling
- hvordan nogle mennesker lever i Danmark
- hvordan mennesker kan tage aktive valg i deres liv.

ALLE HAR RET TIL LIGESTILLING LÆRERVEJLEDNING MED OPGAVER OG SUPPLERENDE TEKSTER

ALLE HAR ret TIL Ligestilling

LÆRERVEJLEDNING
med opgaver og supplerende tekster

Ministeriet
for Ligestilling
og Kirke

Alle har ret til ligestilling
Lærervejledning
med opgaver og supplerende tekster
 2. udgave

Af Bente Nissen, Gry Clasen,
 Mads Vesterager Madsen
 og Ulla Rose Andersen
 © 2012 Ministeriet for Ligestilling og Kirke
 Omslag, layout og foto:
 Ulla Rose Andersen
 Foto side 53: privatfoto
 Foto side 56: Gry Clasen
 Tryk: Clemensstrykkeriet A/S

ISBN for trykt bog: 978-87-92142-54-2
 ISBN for elektronisk udgave: 978-87-92142-55-9

Bogen kan rekvireres gratis i
 Ligestillingsafdelingen ved henvendelse på lige@lige.dk

Indhold

Forord	5
Introduktion til læreren	6
Værktøjskasse – til læreren	8
Ligestilling	17
Arbejde	27
Uddannelse	37
Økonomi	45
Familien	50
Ægteskab	56
Graviditet og barsel	60
Vold i en familie	63
Skilsmisse	67
Børn og unge	69
Kærlighed og sex	73
Prævention og abort	75
Sundhed	76
Medborgerskab	78
Tjek din viden om temaerne	84
Supplerende materialer	86

Forord

Alle har ret til ligestilling er et undervisnings- og debatmateriale, primært skrevet til sprogcenterundervisningen af voksne indvandrere og flygtninge. Materialet skal give indsigt i og lægge op til debat om ligestilling, rettigheder og ligeværd i forhold til

- hvordan samfundets udvikling har påvirket ligestilling, rettigheder, familiemønstre og opfattelsen af ligeværd
- hvordan forskellige mennesker lever i Danmark
- hvordan kvinder og mænd kan tage og tager aktive valg i deres liv.

Målgrupper

Den primære målgruppe er indvandrere og flygtninge – mænd og kvinder, der på grund af sprogbarrierer og/eller manglende kontakt til det omgivende samfund har vanskeligt ved at få kendskab til dansk lov og kvinders og mænds rettigheder og muligheder i Danmark.

Bredden i målgruppen kan være stor – kulturelt, uddannelsesmæssigt og socialt. Materialet tilstræber at tage højde for dette.

Undervisning, information, diskussion

Alle har ret til ligestilling er til brug for undervisning, information og diskussion om ligestilling, ligeværd og rettigheder.

Materialet kan udover i undervisningen på sprogcentre bruges på ungdomsskoler, erhvervs-/ungdomsuddannelser, VUC, højskoler, arbejdspladser mv., og som debatoplæg i foreninger og boligområder eller til selvstudie.

Efter behov

Det er ikke meningen, at materialet skal gennemgås fra a-å. De forskellige emner kan inddrages, alt efter kursisternes baggrund og behov, som led i aktuelle temaer på holdet, og når det falder naturligt ind i undervisningen.

I temaarbejdet kan man inddrage historier, interviews, fakta, rollespil, værdispil, film, internettet og supplerende litteratur.

Fortællinger og interviews i bogen er ikke niveaudelte – ej heller er øvelserne i Lærervejledningen. Deres egnethed i forhold til den enkelte kursistgruppe er det op til læreren at vurdere og udvælge.

Hensigt

I undervisningen er det hensigten, at materialet skal øge kursisternes forståelse af rettigheder og muligheder i relation til bl.a. arbejdsliv og familieliv, økonomi og sundhed. Der er fokus på, at kursisterne får viden om ligestilling mellem kønnene, på rettigheder og på ligestilling som en grundlæggende værdi i samfundet. Målet er, at kursisterne kan bruge denne viden til at se muligheder og til at agere i forhold til de barrierer for ligestilling, de møder i deres hverdag.

God arbejdslyst
Bente Nissen
Gry Clasen
Mads Vesterager Madsen
Ulla Rose Andersen

Introduktion til læreren

Lærervejledning – med opgaver og supplerende tekster

Lærervejledningens kopisider (fri kopiret) lægger op til at arbejde med de temaer, der behandles i bogen.

Lærervejledningen indeholder en vifte af opgaver, øvelser og forslag, som kan bruges på kryds og tværs, men er opdelt i afsnit, der korresponderer med temaerne i bogen.

Lærervejledningen indeholder en værktøjskasse med forslag til supplerende arbejdsmetoder.

Bogen afsluttes med link-, litteratur- og filmhenvisninger.

I Lærervejledningen er der til de forskellige afsnit forslag til individuelt arbejde, til pararbejde og til gruppearbejde.

Nogle af forslagene har ingen rigtige eller forkerte svar, da det overordnede formål er diskussion, argumentation og debat.

Derudover indeholder Lærervejledningen

- Interviews fra bogen, der er længere, mere nuancerede og sværere. De kan bruges til andre målgrupper – differentieret eller på danskuddannelse 3.
- Øvelser, som retter sig mod modultestene
- Forslag til informationssøgning for eksempel på nettet.

Opgavetyper

Opgaverne i Lærervejledningen er delt op i følgende opgavetyper

- *Før I tager fat på emnet* – aktiviteter, der tager udgangspunkt i kursisternes for forståelse
- *Læs* – ideer til, hvordan man kan arbejde med bogens artikler, interviews og fortællinger
- *Beskriv* – ideer til, hvordan man kan arbejde med det skriftlige
- *Undersøg* – ideer til, hvordan man med udgangspunkt i temaet kan undersøge mere
- *Se på statistik* – ideer til, hvordan læsning af statistikkerne kan trænes
- *Debatter* – ideer til argumentationsøvelser samt andre debatformer i klassen
- *Se på billeder* – ideer til arbejde med billedserier og afkodning af billeder
- *Tjek din viden* – opgaver til kontrol af læseforståelse
- *Sæt ind* – eksempler på indsætningsøvelser

Lærerinstruktion

Hvor det ikke på kopisiderne er oplagt, hvad kursisterne skal gøre, findes instruktionerne her.

Arbejde med statistikker

Når man arbejder med statistikker, skal man være opmærksom på, hvilke definitioner statistikkerne opererer med. Statistikkerne i bogen opererer ofte med en opdeling af nydanskere i indvandrere og efterkommere.

Indvandrere er første generation i Danmark.

Efterkommere er deres børn og børnebørn.

Når man har arbejdet med statistikker, kan man lave tilsvarende undersøgelser på holdet, eller der hvor man er.

Man kan udvide arbejdet med Etnografisk Metode – beskrevet i *Værktøjsskassen*.

Billedserier – kombinationsopgaver

Læreren printer eller kopierer siderne. Billeder og tekster klippes ud og kan bruges til en matchopgave.

Til billedserierne i Lærervejledningen er der udarbejdet ekstra tekster, som ikke passer til billederne. Vælger læreren at medtage de ekstra tekster, øges opgavens sværhedsgrad. Kursisterne skal udvælge de tekster, der passer til billederne.

Spørgsmålsrunde side 42

Positiv tilgang til egen indsats og egne kompetencer.

Læreren laver et sæt kort med spørgsmålene.

Han lader kursisterne trække et spørgsmål hver.

De går sammen 2 & 2.

De stiller på skift spørgsmålet – får svaret.

De bytter spørgsmål og går videre til en ny partner.

De stiller nu det spørgsmål, de selv lige har svaret på.

Proceduren gentages et par gange.

Læreren kan afslutte med plenum.

Budgetskema side 48 og 49

Kursisterne får udleveret det udfyldte. I par diskuterer de posterne.

Efterfølgende får de det tomme skema. De udfylder det med deres egne beløb.

Værdispil side 82 og 83

Læreren kopierer kortene. Hun udvælger dem, som passer til den aktuelle kursistgruppe.

Lav 15 til 30 kort til hver kursist.

På hvert kort står et udsagn.

Hver kursist vælger tre til fem udsagn, han/hun er enig i.

Kursisterne går sammen to og to med hver deres kort. Ud af disse udsagn vælger de tre til fem, de kan blive enige om.

Herefter går kursisterne sammen fire og fire og gentager proceduren.

Hele holdet diskuterer og finder ud af, hvad de er uenige og enige om.

Værktøjskasse – til læreren

Værktøjskassen beskriver en række arbejdsmetoder, som kan supplere eller erstatte arbejdsbogens opgaver og metoder.

Gæster i klassen

Inviter gæster ind i klassen for at give andre vinkler på et emne eller for at skabe nye muligheder for dialog. Der kan være tale om fagpersoner inden for sundhedsområdet, lokalpolitikere, foreningsaktive, folk som er i arbejde eller uddannelse eller en rådgiver inden for et bestemt område.

Der findes også forskellige muligheder for at invitere nydanske rollemodeller ind i klassen. Man kan kontakte *Brug for alle unge* kampagnen på www.brugforalleunge.dk og få besøg af en ung eller en forælder. Flere muligheder kommer frem, når man søger efter *rollemodeller* på Google.

Cafémøde og argumentationsteknik

Læreren sørger for

- Gruppeborde med papir og tuscher
- Et ark med diskussionsspørgsmål
- Evt. kaffe og kage

Kursisterne placeres ved borde – de vælger en bordformand. Hun bliver siddende under hele diskussionen.

Efter en halv times diskussion skifter alle til nye grupper, og her indleder bordformanden med et kort resumé af den diskussion, der har fundet sted.

Læreren kan vælge at deltage på lige fod. Det giver mulighed for, at hun hører, hvad der sker i alle grupper.

Hun kan også sørge for, at der samles op i plenum for eksempel ud fra et eller flere spørgsmål.

Som optakt til et cafémøde eller som træning af argumentationsteknik generelt, kan læreren undervise i og træne, hvordan man formulerer gode argumenter.

Et argument består af en konklusion og et eller flere argumenter. Argument og konklusion bindes typisk sammen af argumentationsord: for eksempel fordi, da, for, af den grund at, derfor, altså.

En sjov og tankevækkende øvelse kan være først at lade en gruppe af kursister argumentere for et synspunkt for eksempel: Der skal være værnepligt for både mænd og kvinder. Derefter skal de argumentere mod synspunktet. De skal hele tiden forbinde argument og konklusion med argumentord. Herefter skal argumenterne mødes enten mundtligt i klassen eller skriftligt ved at udveksle argumenter og forsøge skriftligt at modargumentere.

Alternativt kunne man lade alle mændene argumentere for værnepligt til alle og alle kvinderne imod værnepligt til alle.

Etnografisk metode

Deltagerne går ud i verden og undersøger den.

Karen Risager (RUC) beskriver metoden som velegnet til at *bringe det virkelige liv ind i klasselokalet*.

Ideen er, at kursisten går ud og betragter en dagligdags situation, hændelse eller begivenhed og herefter formidler sine oplevelser og refleksioner, når han/hun kommer tilbage i klassen. Læreren og de andre kursister deler på den måde oplevelsen med den pågældende kursist og kan undres sammen med stille spørgsmål til ham eller hende.

Etnografisk metode i hverdagen

Der er fire hovedpunkter i den etnografiske metode

- Forberedelse
- Observation/undersøgelse
- Refleksion
- Formidling

(Kilde: Karen Risager. Ved at søge på Google kan man finde mere om Etnografisk metode.)

Forberedelse

Man skal tage stilling til

- Hvilken slags undersøgelse man vil lave?
- Vil man blot observere, eller ønsker man også kontakt?
- Hvad man vil undersøge?
- Hvad man allerede ved, og hvad man kan finde ud af på forhånd (indsamling af fakta)
- Hvor man vil gå hen?
- Hvordan man vil komme i kontakt med den/de personer, man eventuelt ønsker at tale med, og hvilke spørgsmål man så vil stille?
- Desuden skal man tage stilling til, hvordan man vil fastholde interviewet (notater, lydoptagelser, billeder), så det efterfølgende kan bearbejdes og formidles.

Observation

Man går ud i *felten*, observerer, skriver, optager lyd/video og/eller tager billeder.

Refleksion

Bearbejdelse af observationerne ud fra spørgsmålene

- Hvad skete der? Noget du havde forventet/ikke forventet? Hvad skete der ikke? (tabuer)
- Hvordan fortolker du det, du hørte eller så?
- Hvad undrede dig?
- Hvad gjorde dig nysgerrig?
- Hvordan passer det, du observerede med det, du vidste på forhånd, med noget du troede, eller med noget du har hørt?
- Hvad kunne du lide/ikke lide?
- Hvad kunne du forstå/ikke forstå?
- Hvordan er det i dit oprindelige land?

Formidling

Man forbereder et oplæg (sprogligt stærke).

Man sorterer sine observationer og refleksioner. Hvad er vigtigt at formidle? Man strukturerer sit oplæg (er oplægget forberedt, kan man eventuelt holde oplæg for kursister på sprogcentret eller for andre interesserede).

Man fremlægger sine observationer og refleksioner for andre, eventuelt som en fortælling (sprogligt svagere).

Eksempel 1 – etnografisk metode

Brug:

- Billeder
- Skolens kantine, kontor
- En praktikplads
- Børnenes institutioner
- Kommunen
- Et storcenter
- Et marked

Vælg/observer/beskriv en person og et sted:

Køn, alder, påklædning, tid, sted etc.

Reflekter: Hvad tror du?

Lav en karakteristik af vedkommende.

Hvem er han/hun?

Hvad laver hun/han?

Hvordan lever han/ hun?

Hvordan er hans/hendes liv?

Fremlæg for holdet.

Eksempel 2 – etnografisk metode

Instruktion – grupper på tre/fire

Hver gruppe får et billede med en situation og med mennesker.

Rollerne fordeles

Et gruppemedlem skal spille en af personerne på billedet.

Vælg personen – fortæl de andre i gruppen, hvem du er.

Observer: udseende, alder, påklædning, tid og sted.

Reflekter: Hvad tror du?

Lav en karakteristik af vedkommende.

Hvem er han/hun?

Hvad laver hun/han?

Hvordan lever han/hun?

De andre i gruppen planlægger samtidig en observation og et interview.

Hvad vil I vide om personen?

Hvor er jeres fokus?

Formidling

Forbered et kort oplæg til hele gruppen.

Hvor var jeres fokus?

Hvad overraskede?

Logbog

Refleksion betyder spejling, overvejelse, betragtning, eftertanke.

Gyldendals fremmedordbog

Man ved ikke, hvad man mener, før man siger/skriver det, man tænker.

Refleksion vækker nysgerrighed, forundring, lyst til ny viden.

Refleksion perspektiverer og motiverer.

I refleksionen er alt lige værdigt og lige gyldigt – den enkelte ejer sine tanker.

Logbogsskrivning

Proceslogbog

Formål:

At indsamle materiale om en proces og reflektere over observationerne.

Hvad skete der?

Hvad følte jeg?

Hvad lærte jeg?

Metakognitiv logbog

Formål:

At finde ud af og skabe bevidsthed om, hvordan man lærer

Hvad skete der?

Hvad lærte jeg?

Hvordan bar jeg mig ad med at lære det?

Prognoselogbog

Formål: At indlære en metode til at vurdere om forventninger til et projekt (mulige langtids- eller korttidseffekter) bliver indfriet

Hvad skete der?

Hvad kunne der ske på grund af det, som skete?

Hvorfor?

Syntese logbog

Formål:

At indlære en metode til få overblik over det skete og at kunne sætte det i relation til fremtiden

Hvad jeg gjorde

Hvad jeg lærte

Hvordan jeg kan bruge det?

Kilde: Emil Kruuse, "Kvalitative forskningsmetoder"

(Dansk psykologisk Forlag)

Forslag til logbogsøvelser

Hvad har du lært i dag?

1. Hvad har du lært i dag?

2. Den dag jeg lærte:

Hvad skete der?

Hvad lærte jeg?

Hvordan lærte jeg det, jeg lærte?

3. Efter en udflugt/et arrangement/en diskussion/et temaarbejde
Hvad lavede I?
Hvad var mest interessant?
4. Har du oplevet en situation, hvor det var vigtigt at være en god medborger?
Beskriv situationen.
Hvad lærte du af oplevelsen?
5. Ved arbejde med et tema:
Hvad har du lært ved at arbejde med temaet?
Hvad lærte du i dag? Hvordan lærte du det?
6. Det gode og det dårlige (ved for eksempel en begivenhed eller et tema)?
7. Hvad har gjort mig nysgerrig og givet mig lyst til at spørge i dag?
8. En oplevelse fra de sidste uger, du har lyst til at skrive om.
9. Besøget på .....
10. Den bedste oplevelse med...
11. Den værste oplevelse med... (et af temaerne i bogen)

Kreativ skrivning

Instruktion

Instruktionen kan lyde:

»Skriv det, som falder dig ind.

Det du kommer til at tænke på.

Indholdsmæssigt er der ikke noget, der er rigtigt eller forkert.

Facit findes ikke.

Det er, som du hører det, fortolker det og giver det udtryk.

Formelt, det vil sige grammatisk, kan din tekst være rigtig eller forkert.«

Der er tre regler i kreativ skrivning, som skal hjælpe dig i at bruge din kreative side:

- Lad være med at læse tilbage i din tekst
- Visk ikke ud
- Brug ikke ordbog

Stopper du din skrivning, bremser du din kreative proces.

Kreativ skrivning – mulighederne er mange

I kreativ skrivning er mulighederne for at finde temaer mange.

Man kan tage aktuelle ord, som man ønsker indlært.

Man kan skrive om dagen i dag eller om vejret.

Man kan skrive om et billede.

Man kan skrive på begyndelser eller slutninger.

Man kan skrive på ord, der betyder flere ting.

Man kan skrive ud fra sanserne.

Ja, mulighederne er uendelige.... og har man først hul på ideerne, vælder der flere frem.

Man kan også sætte deltagerne til på skift at komme med forslag.

Ideer til kreativ skrivning

Skriv:

Udsigten fra mit vindue

Husker du smagen af...

Alle tiders løgnehistorie – med dig selv som hovedperson

Den dag varmen kom

Den dag lyset gik

Tænk en tynd tanke

Dagens ord

Dagens ord: kursisterne vælger på skift et ord, som de andre så skal skrive på.

Erindringer

1. En lykkelig barndomshistorie
2. Minder for livstid

Ting

Vælg en ting fra din taske. Skriv tre tekster om den:

- En, hvor du beskriver tingen, som du ser den
- En, hvor du forestiller dig, hvad og hvordan
- En, hvor du får tingen til at forandre sig og blive til noget helt andet

Man kan ikke være kreativ og kritisk på samme tid.
Med fordel kan man arbejde med *forfatteren* og *sekretæren*.
Her skriver man et antal minutter med forfatteren. Forfatteren tænker ikke på alle de formelle elementer.
Man skriver det, man kommer i tanke om.
Herefter inviterer man sekretæren ind. Nu er tiden inde til at kigge på det formelle, stavning, grammatik, historiens røde tråd osv.

Gråzonesprog

Fagsprog kan være svært at forstå.

Mange oplever, at det er svært at læse eller forstå en instruktion eller en manual, eller forstå et fagligt oplæg.

Det er ikke kun fagsproget, som kan være svært.

Til at forklare de vanskelige faglige begreber anvender lærebøger (og undervisere) ofte ord og vendinger, som også er helt eller delvist ukendte for en del af kursisterne.

Det kaldes gråzonesprog eller før-fagligt sprog. Det kan for eksempel være talemåder (idiomer) og ikke frekvente udtryk.

Eksempler

Gråzonesprog – før-faglige ord

ligestilling værd

forskelsbehandling

direkte indirekte klage

hun stikker fingeren i jorden

udsagn ligeløn kønsroller

lige børn leger bedst

Ord vi bruger hver dag

jeg hus pæn spiser

hører kan mand

kvinde får uddannelse

Faglige ord – fremmedord

erhvervskompetencegivende

overførselsindkomst innovation

nævn forældremyndighed

overenskomst traume

børnekonvention diabetes 2

udenlandsk herkomst

Det kan støtte kursisternes læring at blive bevidst om gråzonesprog som en udfordring i sprogindlæringen.

Et eksempel på en quizopgave, som kan skabe fokus på gråzonesprog.

Ord – udtryk	Ord vi bruger hver dag	Gråzonesprog – før-faglige ord	Faglige ord - fremmedord
godnathistorie			
erhvervsfrekvens			
prævention			
diskrimination			
han jogger i spinaten			
samme løn			
hun var helt ude i tovene			
indirekte forskelsbehandling			
kønsroller			
mænd der har været udsat for vold			

Det er vanskeligt entydigt at placere ordene i de tre kategorier. Det væsentlige er samtalen omkring ordene.

For at sikre, at kursisterne får arbejdet med gråzonesprog, er det vigtigt, at læreren støtter dem i at SIGE STOP og giver dem eksempler på, hvordan de kan gøre det:

»Kan du forklare det på en anden måde?«

»Kan du give et eksempel?«

»Jeg forstår det ikke helt. Betyder ligestilling at ....?«

Se på billeder – øvelser i afkodning

Vælg et billede, som inspirerer til antagelser og gerne til forskellige antagelser. Spørg

- Hvad kan vi se?
- Hvad ved vi?
- Hvad tror vi?
- Hvorfor tror vi lige det?

Kursisternes billeder – brug mobiltelefonen

I disse digitaltider er det oplagt at arbejde med billeder. Den enkelte kursist tager billeder af en begivenhed, en ting, der betyder noget for hende/ham, en person, et landskab etc.

Eller holdet vælger et tema indenfor ligestilling, som alle laver fotomaraton over. Kursisterne skriver historier og/eller laver en udstilling.

Begyndelser

- Regnen hørlede ned.
Hun stred sig frem, og hun tænkte: jeg skulle aldrig have.....
- Det er blevet aften, og i stuen står de tunge flyttekasser
De sætter sig på to af dem og kigger på hinanden.

Slutninger

- ...og så var endnu en dag gået.
- ...nu begynder det hele jo forfra, råbte hun.

For yderligere inspiration se *Skriv* af Pernille Rosborg Frederiksen m.fl. & *Sproget skal mærkes* af Gry Clasen.

Ligestilling

1 Før I tager fat på emnet

Hvad er ligestilling?

Er der ligestilling mellem kønnene i Danmark?
Hvad ved I om ligestilling? Hvad kommer ordet ligestilling af?
Hvem er ligestillingsminister?

Hvad ved I?

Lav en brainstorm på tavlen

Hvad betyder *ligestilling*?

Hvad betyder *rettighed*?

Hvad betyder *forskelsbehandling*?

Hvad betyder *kønsrolle*?

Hvad betyder *formel og reel ligestilling*?

2 Læs

Loven om ligestilling – side 8

Svar på spørgsmålene

Hvad siger loven om ligestilling?

Hvad er forskellen på direkte og indirekte forskelsbehandling?

Hvis man bliver diskrimineret – hvor kan man klage?

Meninger om ligestilling – side 11

Hvad mener I om de forskellige menneskers udsagn?

Tror I, at deres alder og/eller køn betyder noget for deres meninger?

Hvordan? Hvorfor?

3

Læs

Vigtige år for ligestilling – side 12

Vælg tre årstal ud, som du mener er særlig vigtige.

Baggrund:**Hvem var blåstrømperne?**

Den første generation af kvinder, som kæmpede for ligestilling, blev kaldt blåstrømper. Navnet kommer af det engelske »Bluestockings«.

I 1700-tallet holdt nogle kvinder fra overklassen litterære møder. De diskuterede blandt andet kvindesagen. Det var mode at bruge blå strømper blandt de kvinder. Derfor kom de til at hedde blåstrømper. I begyndelsen var det ironisk og nedsættende ment.

I 1800-tallet, da debatten om kvinders ret til uddannelse for alvor begyndte, ændrede ordet betydning. Bevægelsen bredte sig til resten af Europa, også til Danmark. Nu blev blåstrømper en betegnelse for selvstændige og frigjorte kvinder med intellektuelle evner og ambitioner.

I slutningen af 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet kæmpede blåstrømperne for kvinders valgret. De vandt kampen, og kvinderne fik valgret. Kvinderne oprettede en forening: Dansk Kvindesamfund. Den findes stadig www.kvindesamfund.dk

Og hvad med rødstrømperne?

Mange år senere i 1960'erne fik mange kvinder en uddannelse. De fik arbejde uden for hjemmet.

De tjente deres egne penge.

Nu kom kvindesagen på dagsordenen igen. Kvinderne valgte at kalde sig rødstrømper for at vise den historiske tilknytning til blåstrømperne. Samtidig ville de vise, at de var socialister. Derfor blev strømperne røde. Rødstrømperne gjorde oprør mod den traditionelle kønsrolle som mor og kone.

De ville bestemme over deres eget liv og deres egen krop. For eksempel ville de have fri abort.

De ville have lige løn for lige arbejde og lige rettigheder på alle områder.

Der blev åbnet kvindehuse, hvor kun kvinder måtte komme, og der var kvindefestivals med musik, taler, fest og mange andre aktiviteter. Rødstrømperne nedlagde sig selv i 1980'erne.

Link

Den sorte skole fortæller historien om kvindernes valgret:

www.dr.dk/nu/player/#/den-sort-skole/31400

4

Undersøg

Gå på nettet

Hvor mange nydanskere er der i Folketinget i dag?

Hvilke partier er de medlemmer af?

Hvad mener ligestillingsministeren om ligestilling?

Tjek ligestillingsministerens holdninger på www.lige.dk

Pararbejde/gruppearbejde

Del erfaringer med kvindekamp. Har du oplevet kamp for ligestilling i dit oprindelige land? Hvordan?

Lav interviews med hinanden.

Lav oplæg til holdet.

Holdet deles i grupper.

Hver gruppe vælger to partier, der er i Folketinget. Find deres hjemmeside.

Find frem til, hvilken ligestillingspolitik partierne har.

Fremlæg deres politik for holdet.

Diskuter ligheder og forskelle i partiernes politik.

Hold evt. en paneldebat, hvor I repræsenterer forskellige partier.

5

Undersøg

Gå på nettet

Foreningen *Far til Støtte for Børn og Forældre* blev startet i 1977 og har eksisteret i 35 år. I daglig tale hedder den Foreningen Far.

Foreningens udgangspunkt er, at børn har ret til begge forældres kærlighed, omsorg og beskyttelse. Det er altså en kamp for ligestilling.

Gå ind på <http://www.foreningenfar.dk/> og find svar på følgende spørgsmål:

Hvilken form for hjælp kan en mand få hos Foreningen Far?

Hvor ligger den afdeling, der ligger nærmest dig?

Hvad mener Foreningen Far om kvinders og mænds rettigheder og pligter?

Diskuter, hvorfor det har været vigtigt at starte Foreningen Far.

6

Debattér

For og imod ligestilling

Holdet deles i to grupper.

Grupperne skal diskutere ligestilling mellem kønnene.

Find diskussionsemner.

Den ene gruppe skal være for og den anden imod i en efterfølgende debat.

7

Tjek din viden

Sæt kryds ved det rigtige svar

Hvornår fik kvinder stemmeret i Danmark?				
1975		1815		1915
Hvornår fik Danmark sin første kvindelige minister?				
1928		1945		1924
Hvornår lavede rødstrømperne en busaktion?				
1970		1980		1990
Hvornår indførte Danmark fri abort?				
1973		1983		1963
Hvornår fik mænd ret til barselsorlov?				
1964		1984		1994

8

Debattér

Et kig ind i fremtiden

I skal kigge ind i fremtiden. Forestil jer, at vi er i år 2018.

Hvad nu hvis?:

- Der kommer en lov, der gør det lettere for mænd at starte på Social- og sundhedsskolen, fordi der er bug for flere hænder i plejesektoren? (Man regner med, at der vil komme mangel på arbejdskraft inden for plejesektoren, og at der derfor bliver behov for flere mænd i plejesektoren)
- Der kommer en lov, som sikrer, at faren skal have halvdelen af barselsorloven?
- Der kommer værnepligt for både kvinder og mænd. I dag er der værnepligt for mænd og et tilbud om at tjene i militæret for kvinder.
- Der kommer en lov, der siger, at halvdelen af medlemmerne i bestyrelser SKAL være kvinder. Det drejer sig om alle foreninger og virksomheder. Alt fra forældrebestyrelser i børnehaver til bestyrelserne i de store banker. (I dag er 19% af bestyrelsesposterne valgt på generalforsamling besat af kvinder)Hvad tror I, der vil ske?

Lav nogle fremtidsscenerier om ligestilling. Skriv en novelle, lav et rollespil eller lav et cafémøde (se værktøjskassen).

Kvinder har altid arbejdet – side 18
Mænd har altid været fædre – side 19

Referér artiklerne og find de vigtigste budskaber.

Hvilke roller havde din far og mor i dit barndomshjem?

Hvilken slags far ønsker du, at din søn bliver?

10

Undersøg

Mænd og kvinders roller

- 1) Lav en liste med kvinders og mænds roller i jeres oprindelige land og i Danmark.
Hvilke forskelle og ligheder kan I se?
Har I ændret rollerne i jeres familie? Hvilke? Hvorfor? Hvordan?
- 2) Hvilken betydning har det for manden, når hans arbejdsopgaver og rolle i familien ændrer sig?
- 3) Hvilken betydning har det for kvinden, når hendes arbejdsopgaver og rolle i familien ændrer sig?

I kan også bruge skemaet, når I arbejder med temaet *Familie*.

	Det oprindelige land		Danmark		Forskelle	Ligheder
	Kvindes roller	Mænds roller	Kvindes roller	Mænds roller		
Rengøring						
Børnepasning						
Indkøb						
Økonomi						

11

Læs

Amina siger side 21 og **Nadia siger** – side 21
Hvad er de to unge kvinder uenige om?

Tror I, at de kan mødes og lære noget af hinanden?
Hvad og hvordan?

12

Læs

Ligestilling – ikke i millimeter – side 22

Hvad betyder:

- Og hvis vi skal klare det, så handler det ikke om ligestilling i millimeter?
- Nicki blev opdraget som en *rigtig* dreng?
- Kvinden gik hjemme ved kødgryderne?
- Vi skal hvile i os selv.

13

Læs

Kampe vindes og tabes – side 24,
Frihed er at kunne vælge – side 27
Vejen til ligestilling – side 28,

Hvad er de tre kvinders vigtigste budskaber?

14

Undersøg

Se i afsnittet **Graviditet og barsel** – side 104

Hvad siger statistikken om mænd og kvinders barsel?

Diskuter jeres svar.

Diskuter om tallene passer på Nickis familie.

15

Se på billeder

Se på billeder

Pararbejde

Se på billederne i afsnittet om ligestilling.

Vælg et billede og lav spørgsmål til det.

Byt billede og spørgsmål med et andet par.

Svar på hinandens spørgsmål og diskuter svarene.

16

Debattér

Hvor kommer forandringer fra?

Forandringer kommer ikke på en dag.

De tager ofte lang tid.

Selv om man laver en lov om ligestilling, betyder det ikke, at ligestilling er gennemført.

Forandringer er at ændre vaner og traditioner. Det kan man ikke gøre kun med loven i hånden.

Op til begyndelsen af forrige århundrede var arbejdsdelingen mellem mænd og kvinder i den arbejdende del af befolkningen tydelig. Kvinderne havde deres ansvarsområder og mændene deres. Det gav økonomisk afhængighed og ofte en form for gensidig respekt.

I den første halvdel af 1900-tallet ændrede det sig for de velstillede familier. Mændene blev forsørgere. Kvinderne var husmødre. Mænd gik ikke på barsel. Kvinder tog sig af børnene. Det var kvindernes ansvar. Kvinderne var økonomisk afhængige.

I den sidste del af århundredet blev flere og flere kvinder også forsørgere. De blev økonomisk uafhængige.

I dag tager mænd ofte barsel

Hvad skaber forandring?

Er det nye love, det skaber forandringer?

Er det borgerne i samfundet, der forandrer sig?

17

Debattér

Hvad har forandret dig?

Tænk på en situation, hvor du ændrede din måde at handle på – frivilligt eller tvunget

Hvad skete der?

Hvorfor valgte du at gøre tingene anderledes?

Hvilken betydning har det siden haft?

Skriv eller snak om det.

Vejen til ligestilling

Interview med Nimet Topcu, projektleder for Projekt Bydelsmødre

Nimet Topcu kom til Danmark fra Tyrkiet som lille pige sammen med sin mor og to brødre. Hendes far arbejdede her allerede.

Nimets mor er analfabet, så hun vidste, hvor vigtigt det er med uddannelse. Hun støttede sine børn, så de fik uddannelser. Nimet blev pædagog.

Nimet er medlem af bestyrelsen i Kvindehus Århus. Hun er også projektleder i Flygtningehjælpen. Hun leder et projekt, som hedder Bydelsmødre.

»En bydelsmor går ud i en bydel og opsøger nydanske kvinder i deres hjem. Hun fortæller om det danske samfund og de

muligheder, der er.

Der kommer ofte fokus på børneopdragelse,» siger Nimet.

Bydelsmødrene skal hjælpe og støtte kvinderne, så de be-

gynder at træffe et valg om, hvordan de gerne vil leve deres liv i Danmark. Det er meningen, at kvinderne skal blive aktive i samfundet.

Nimet: »Mange af kvinderne har fordomme over for det danske samfund. De opstår, fordi kvinderne ikke kender samfundet og danskere.«

Bydelsmødrene går på kursus en gang om ugen i 4 måneder. De lærer om det danske samfund, deres rettigheder, børne- og teenageliv, værdier og normer, sundhed og motion. De snakker også om myter og fordomme, menneskesyn og medbestemmelse.

Efter kurset mødes de en gang om måneden. De snakker om, hvordan det går og giver hinanden gode råd.

Der findes bydelsmødre i flere byer.

Læs mere om bydelsmødre – søg dem på www.google.com.

Synlige i samfundet

»Mange af kvinderne har ondt i livet. Kvinderne er triste. De føler ikke, at de får anerkendelse og opmærksomhed. De mister sig selv og kontakten til deres mand og børn. Nogen gange kan de ikke længere tale samme sprog som deres børn. De bliver isolerede.

Det er en ond cirkel.

Den onde cirkel skal brydes. Jeg arbejder for, at kvinderne taler deres egen sag og bliver synlige i samfundet.«

Viden

»Som det er nu, taler ingen kvindernes sag.

I mange situationer får de ikke lov til at tænke selv. Det skal vi skabe rum for.

Man kan tage fat i sit liv,

hvis man har viden. Og viden kan give mod til at sprænge rammer. Jeg arbejder for, at kvinder får selvtillid og begynder at tro på sig selv,« fortæller Nimet.

»Det handler om, at kvinderne kommer ud af isolationen. De skal skabe deres eget liv og tage stilling.

Jeg fortæller kvinderne, at der ikke kommer nogen og gør det for dem, men at de kan gøre det selv, også selv om de ikke har mange penge.

De kan tage på skovtur, invitere vennerne hjem eller gå ture.

De kan være med i kvindeforeninger. Nogle steder i landet er der kvinde- og kulturhuse, hvor kvinder mødes. Foreningslivet kan få kvin-

derne ud af isolationen og give dem netværk. Og netværk er vigtige.«

De kollektive øjne stirrer og fordømmer

»Den sociale kontrol – sladder – er ond. Den er undertrykkende, og den er stærk. Den sociale kontrol holder kvinderne fast i undertrykkelsen.

Mange lader deres liv styre af den sociale kontrol. De er bange for, hvad andre siger og mener,« siger Nimet.

»I mange familier er den gode mor en kvinde, som har et rent hjem, kloge og sunde børn og et godt forhold til sin mand. Og ja, han må gerne have mave, den viser, at konen laver god mad.

Kvinden styrer hjemmet.

Manden er som et bjerg – han viser verden det smukke billede af sin familie.

Hvis billedet ikke passer med virkeligheden, begynder folk at snakke og sladre. De fordømmer hinanden.

Bydelsmødrene arbejder med, at man ikke skal lytte til sladder.

»Hvordan kan vi det?« spørger mødrene.

»Tja, man kan begynde med sig selv og lade være med at fordømme hinanden. En dag kan sladderens jo ramme en selv, svarer jeg.«

Et stort ansvar og arrangement

»Det er altid godt at fortælle historier fra hverdagen. På den måde oplever kvinderne, at de er i samme situation.

Oftentimes kommer triste historier først. Og når de er fortalt, dukker de gode og positive historier op.

Jeg synes, kvinderne er gode til at hjælpe hinanden med at finde ud af, hvad de kan og vil.

Gennem historierne oplever kvinderne også, at de kan ændre tingene ved at tænke positivt.

Men forandringer tager tid, og der er modstand undervejs.

I processen er jeg den, som stiller spørgsmålene. Ofte har kvinderne selv svarene.

De tager i det hele taget et stort ansvar og er meget engagerede.«

Mod

»Det kræver mod at lave om og træffe nye valg. Det koster at bevæge sig ud på kanten og gøre tingene på nye måder. Nogle af kvinderne har ikke det mod.

De er bange for at føle sig dumme. De er bange for at blive misforstået.

Men trods det tager nogle af kvinderne et valg. De bliver aktive – ikke mindst for deres børns skyld,« slutter Nimet.

Link

www.lige.dk

Gennem www.lige.dk kan man også finde link til relevante hjemmesider

Hvorfor ikke?

Kampagnen *Hvorfor ikke?* sætter fokus på, at alle danskere, uanset køn og etnisk baggrund, skal have lige muligheder for at få en uddannelse, et job og et aktivt foreningsliv.

Læs mere: www.lige.dk

Kvinfo

Kvinfo er et specialbibliotek for kvinde- og kønsforskning. På Kvinfos hjemmeside kan man finde spørgsmål og svar om ligestilling. Man kan bruge hjemmesiden, hvis man for eksempel skal skrive en opgave eller et projekt. Her kan man også finde *Den usynlige succes*: 30 indvandrerkvinders historie samt Kvinfos mentornetværk. Læs mere: www.kvinfo.dk

Arbejde

1 Før I tager fat på emnet

Arbejdspladskultur

Hvad ved I om kulturen på en dansk arbejdsplads?

Hvor ser I forskelle og ligheder mellem danske arbejdspladser og arbejdspladser i jeres hjemlande?

Hvordan taler man til hinanden og til chefen?

Hvordan holder man pauser?

Og hvordan med mødetider?

Hvilke uddannelser har man mulighed for at tage som voksen i Danmark?

Hvilke spændende uddannelser til typiske mandefag kan kvinder tage?

Hvilke spændende uddannelser til typiske kvindefag kan mænd tage?

2 Beskriv

Beskriv en arbejdsplads

Fortæl eller skriv om en arbejdsplads, du har haft, eller om et arbejde, du har.

For eksempel

- Min første dag
- Den dag jeg lavede en fejl
- Da jeg kunne hjælpe en kollega
- Den største udfordring

Del jeres historier og erfaringer.

3 Læs

Med hænder og hjerte – side 30

Lav et skriftligt referat af Med hænder og hjerte

Hvad mener I om Havvas diskussioner med manden?

Hvad giver Havva selvtillid?

Har I samme eller lignende oplevelser? Fortæl eller skriv om dem.

Gruppearbejde

Er der noget, I genkender i Havvas historie?

Lav en runde, hvor I skiftes til at fortælle. Fem minutter hver.

Hvad sagde Havva og hendes mand?

Lav dialogen med Havvas diskussion med manden.

Spil den.

Link

Test dig selv: Foretrækker du mande- eller kvindearbejde.

www.dr.dk/arbejdsliv/testsogguider/test_byttejob_mandkvinde.asp

4 Sæt ind

Indsæt passende ord

– nogle ord skal bruges flere gange

arbejde	arbejdet	barn	børn	Danmark
dansk	mand	supermarkedet	år	

Da jeg havde været i _____ en tid, ville jeg lære _____.

På kurset følte jeg mig som et lille _____.

Men jeg lærte _____. Det var dejligt. For hver dag der gik, kunne jeg mere.

Jeg skulle ikke længere have min _____ med alle steder.

Jeg kunne gå i _____, jeg kunne gå til læge.

Og jeg kunne få _____.

Ved siden af _____ lærte jeg mere dansk.

Jeg fik _____ på et projekt for kvinder.

Sådan gik der nogle _____.

Og jeg fik mine tre _____.

5 Se på statistik

Kvinder på arbejde

Se på side 35 i bogen.

Svar på spørgsmålene.

Hvor mange procent af kvinderne arbejder i EU?

Hvor mange procent af kvinderne arbejder i Tyrkiet?

Hvor mange procent af kvinderne arbejder i Danmark?

Hvor mange procent af kvinderne arbejder i Italien?

Hvorfor tror I, at der er så stor forskel på andelen af kvinder, der arbejder i de forskellige lande i Europa?

Se på side 37 i bogen **Det mener de** og på side 39 i bogen **Det mener de**. Diskuter statistikkerne.

Hvorfor er der forskel på indvandreres, efterkommeres og danskeres holdninger?

Hvordan er jeres holdninger?

6 Debattér

Kvindejob eller mandejob?

Pararbejde. Hvad tror I? Se på listen.

Hvad er typiske kvindejob i Danmark? Hvad er typiske mandejob i Danmark? Diskuter hvorfor.

Hvordan ser det ud historisk? Hvornår begyndte kvinder at arbejde i typiske mandejob – og mænd i typiske kvindejob?

	Typiske mandejob	Typiske kvindejob	Hvad er mænd bedst til?	Hvad er kvinder bedst til?	Hvad er kvinder og mænd lige gode til?
Sosu-assistent					
Postbud					
Politiassistent					
Buschauffør					
Sygeplejerske					
Jordemor					
Rengøringsassistent					
Statsminister					
Maler					
Tømrer					
Snedker					
Mekaniker					
Maskinarbejder					
Stilladsarbejder					
Matros					
Kranfører					
Jord-og betonarbejder					
Damefrisør					
Barber					
Lokofører					
Parkeringsvagt					
Brandmand					
Falckredder					
Præst					
Dyrlæge					
Pædagog					
Livvagt					

Hvis du er mand: Hvilke typiske kvindejob kunne du forestille dig at have? Hvilke kunne du slet ikke forestille dig at have?

Hvis du er kvinde: Hvilke typiske mandejob kunne du forestille dig at have? Hvilke kunne du slet ikke forestille dig at have?

7

Sæt sammen

Hvad laver de på arbejde?

Der kan være flere muligheder. Sæt streg mellem arbejde og funktion.

Et postbud	Laver vinduer og døre
En tømrer	Arbejder på et hospital
En pædagog	Giver medicin
En sygeplejerske	Kører bus
En frisør	Arbejder med træ
En brandmand	Arbejder i en restaurant
En buschauffør	Passer syge
En sosu-assistent	Klipper hår
En kok	Deler post ud
	Lærer børnene at være sociale
	Passer ældre mennesker
	Passer børn
	Laver mad
	Arbejder på plejehjem
	Slukker brande
	Arbejder i en børnehave
	Sælger busbilletter
	Ordner hår

8

Debattér

Der er en lov om ligeløn, men ... – side 38

Hvad har ligeløn med ligestilling at gøre?

Hvad kan grunden være til, at der er flere mandlige end kvindelige ledere?

Hvad kan grunden være til, at lønnen i offentlige virksomheder er lavere end i private?

Hvorfor er mænd længere tid på arbejdsmarkedet end kvinder?

9

Sæt ind

Drømmen om arbejde – side 43

Indsæt *vil* eller *skal*

Inge har længe drømt om at få et arbejde.

Hun ____ gerne bruge sin uddannelse som laborant.

Hun ____ gerne arbejde om formiddagen, mens børnene er i skole.

Hun har søgt arbejde.

Men Ole – hendes mand – ____ ikke have, at hun arbejder.

Inge tænker:

»Hvordan ____ jeg få ham overbevist om, at det er en god idé? Hvad ____ jeg sige til ham?«

Hjælp Inge

– hvad skal hun sige til sin mand?

Lav dialogen – spil dialogen.

10

Se på billeder

Et job med mange bolde i luften – side 44

Pararbejde

I vælger ét af de to billeder.
 Forbered 7 spørgsmål til billedet.
 A stiller sine spørgsmål – B svarer.
 B stiller sine spørgsmål – A svarer.

11

Undersøg

Hvad drømmer du om at arbejde med?

Lav en liste.

Hvad skal der til, for at dine drømme kan gå i opfyldelse?
 Skriv en liste med muligheder og forhindringer.
 Undersøg, hvordan du kan komme forbi forhindringerne.
 Fortæl, hvad du er kommet frem til på holdet.

Drømme-jobbet	Muligheder	Forhindringer	Beslutninger

Hjerte og hænder til hjælp

Havva Demir, social- og sundhedshjælper, fortæller

Da jeg havde været i Danmark en tid, ville jeg på sprogkursus.

På kurset følte jeg mig som et lille barn. Men jeg lærte dansk. Det var dejligt. For hver dag der gik, kunne jeg mere.

Min mand skulle ikke med alle steder. Jeg kunne gå i supermarkedet, jeg kunne gå til læge. Og jeg kunne få arbejde.

Ved siden af arbejdet lærte jeg mere dansk.

Sådan gik der nogle år. Og jeg fik mine tre børn.

Social- og sundhedshjælper

I slutningen af 90'erne gik jeg igen på sprogkursus. En lærer foreslog, at jeg skulle arbejde på SOSU-området.

»Nej puha,« sagde jeg. »Det er ikke mig at arbejde med ældre mennesker. Jeg vil aldrig kunne vaske gamle mennesker. Hverken mænd eller kvinder. Nej tak.«

»Du kan prøve en sprogpraktik i 14 dage,« sagde min lærer.

Det ville jeg tænke over. Det endte med, at jeg sagde, at jeg gerne ville.

Min mand syntes ikke, det var en god idé. Han sagde:

»Du skal ikke arbejde. Jeg forsørger os. Det er bedre, at du er hjemme hos børnene.«

Vi snakkede længe om det. Til sidst sagde han ja. Og jeg kom i sprogpraktik på et plejehjem.

Jeg blev hurtigt glad for at være der. Og jeg kunne klare det. Jeg kunne klare lugte, sygdom og afvaskninger.

Jeg opdagede, at ældre mennesker har brug for hjerte og hænder. Det havde jeg.

Lugtene og sygdommene var ikke længere vigtige. Jeg glemmer det, når jeg er sammen med et ældre menneske. Når hun er taknemmelig, rører det mit hjerte. Jeg fandt ud af, at det handler om respekt.

Efter 14 dage fik jeg 4 ugers praktik mere. Da de var gået, fik jeg tilbudt arbejde som afløser.

Det sagde jeg ja til. Jeg ville gerne arbejde som social- og sundhedshjælper.

Drømmen og kampen

Jeg begyndte at drømme om at tage uddannelsen som social- og sundhedshjælper. Men kunne jeg det?

Jeg havde jo kun gået 5 år i skole i Tyrkiet.

Og hvad med familien, hvad ville den sige?

Min mand var ikke glad. Han var ikke glad for, at jeg kun fik kursistløn i et år. Og han tænkte på, hvad familien ville sige.

Han spurgte: »Hvem skal sørge for alt det hjemme?«

»Hvad med børnene?«

»Hvem skal passe dem?«

Jeg sagde, at vi ikke ville mærke

det økonomisk. Jeg ville tage vagter ved siden af skolen.

Efter en tid sagde han o.k.

Et hårdt år

Jeg tog min danskprøve og søgte på Social- og Sundhedsskolen. Jeg kom ind. Det var et hårdt år. Jeg havde jo lovet, at jeg nok skulle klare det hele. Hjemmet, børnene, studier og arbejde.

På min cykel kørte jeg fra det ene til det andet. Somme tider havde jeg en halv time, fra jeg var færdig på skolen, til jeg skulle møde på arbejde.

Min mand ringede til mig. Han spurgte, om jeg havde lavet mad.

»Tror du, jeg har taget køleskabet med mig?« svarede jeg. »Se i det, så finder du noget.«

Mit hjem var ikke altid rent. Der var nullermænd i krogene. Mine gæster så på mine støvede hylder og kroge med kritiske øjne. Jeg har hørt dem hviske om det. Det er hårdt at blive peget fingre af. Men jeg har lært ikke at høre det.

Min mand begyndte at købe ind og lave mad. Nu laver han ofte mad. Og han har også lært at være lige-

glad med, hvad folk tænker og siger. Min svigermor synes ikke om, at jeg arbejder med ældre. Hun kan ikke forstå, at jeg kan gøre det. Jeg spørger hende:

»Hvem skal vaske dig, når du bliver gammel?«

For mig er det lige meget, om det er familie eller fremmede. For mig er det vigtigt, at et menneske har brug for mit hjerte og mine hænder.

Så siger hun ikke mere. Men hun synes, jeg er for moderne.

Stolthed

I dag er jeg stolt af mig selv. Jeg har udviklet mig. Og det gør jeg stadig. Jeg har lært at sige nej og tro på mig selv. Jeg har lært at tale for mig selv.

Jeg er aktiv i børnenes skole, og jeg går ud og holder foredrag.

Min mand og mine børn er stolte af mig.

Mine børn siger: »Vores mor arbejder og tjener penge.«

Jeg tror, at de tænker: »Kan vores mor – kan vi også.«

Min ældste søn går i gymnasiet. Han fortæller, at han citerer mig i skolen.

Det gør mig også stolt.

Et job med mange bolde i luften

Interview med Percie Tejlmann, serviceleder hos ISS

Stedet er et stort kontorhus på Rådhuspladsen i København. Percie kommer os i møde. Hun byder velkommen.

Percie er en lille kvinde med mørkt hår, venlige øjne og et stort smil. Hun har sit arbejdstøj på – en habit. På hendes navneskilt står serviceleder.

Percie har kontor på 4. etage. Der er udsigt over Tivoli. Her fortæller hun historien om, hvordan hun blev serviceleder i ISS.

På et hotel

I 1998 kom Percie til Danmark fra Filippinerne. Hun fik hurtigt arbejde. Hun blev ansat på et hotel, hvor ISS havde rengøringen. Hun skulle arbejde som stuepige. Hun gjorde rent om morgenen. Tre eftermiddage om ugen gik hun på sprogskole.

Da Percie boede på Filippinerne, var hun vant til at tjene sine egne penge. Det ville hun også i Danmark.

»Det er svært, hvis du er afhængig af din ægtefælle. Jeg vil gerne selv bestemme og have penge til at købe mine egne ting. Det er frihed for mig,« forklarer Percie.

På et hotel

Percie arbejdede otte et halvt år på hotellet.

Arbejdet som stuepige var hårdt. Percie havde mange hotelværelser, hun skulle ordne. Hun skulle gøre rent og skifte sengetøj.

»Men selv om jeg er lille, er jeg en stærk kvinde,« siger hun, »og jeg klarede det, selv om det var hårdt.«

Efter et år som stuepige blev hun afløser for oldfruen. En oldfrue gør rent, og hun kontrollerer også værelserne.

Men Percie ville gerne mere. Hun ville have forandring, og hun ville frem. Hendes mand støttede hende. Han sagde tit til hende:

»Percie, du er dygtig. Skal du ikke være leder?«

Forfremmelse

Efter tre år fik hun tilbudt et job som assistent for servicelederen på hotellet. Hun skulle hjælpe servicelederen.

En serviceleder har mere ansvar. Hun taler med kunderne. Det er hendes ansvar, at rengøringen er i orden. Hvis en medarbejder bliver syg, skal hun finde en afløser. Hun skal også sørge for løn.

»Jo, der er mange opgaver,« siger Percie og fortsætter:

»Og jeg var lidt usikker på, om mit sprog var godt nok. Men min chef sagde: *Det kan du sagtens, Percie.*«

Hun fik stillingen. Efter kort tid blev servicelederen syg. Nu fik Percie tilbudt jobbet som serviceleder.

»Jeg blev lidt usikker igen, for det er et job med stort ansvar,« fortæller Percie. Hun skulle være chef for 40 rengøringsmedarbejdere, og det var et stort hotel med 366 værelser. Og hotellet er jo åbent hele døgnet – hele året.

Percie ville gerne høre, hvad hotellets chef mente. Hun var ikke nervøs for, hvad chefen ville sige

Uddannelse

Hvad skal vi med uddannelse?

Er uddannelse vigtig? Hvorfor?

Hvilken betydning har uddannelse i din familie?

Flere nydanske piger får uddannelse end drenge – hvordan kan det være?

Hvad gør drengene?

Kilde: 'Hvis man bliver dumpet af sin mand, kan man altid bruge sin studentereksamen' artikel i Information den 2.1.2009

Lyst til at lære – side 51

Hvad syntes Charlotte om folkeskolen og lærerne?

Hvorfor tror I, at hun havde det sådan?

Hvad skete der, da hun mødte sin mand?

Hvordan fandt hun ud af, at det er dejligt at lære?

Hvad har Charlottes arbejdsplads tilbudt sine medarbejdere?

Hvordan beskriver Charlotte forskellen på skolen nu, og da hun gik i skole?

Tror I, at Charlotte fortsætter med at lære? Hvorfor?

Fra taxachauffør til sosuhjælper – side 60

Lav et resume af artiklens indhold, mundtligt eller skriftligt.

Nævn de tre vigtigste holdninger, Hamid giver udtryk for.

til at have en kvindelig serviceleder.

»Men jeg er jo udlænding, jeg taler ikke perfekt dansk, og jeg er lille,« forklarer Percie.

»Min egen chef sagde til mig: o.k., vi kan holde et møde med ledelsen på hotellet, men du skal ikke være nervøs. Vi bakker dig op.«

Mødet gik godt. De ville gerne have mig som serviceleder, for jeg er venlig og god til mit arbejde.«

Det gik fint med jobbet. Percie havde et godt samarbejde med ledelsen på hotellet. Det gik også fint med medarbejderne.

Serviceleder på Rådhuspladsen

I dag er Percie serviceleder i kontorhuset på Rådhuspladsen.

Hun ville have nye udfordringer. Hun søgte overflytning fra hotellet til kontorhuset. Hun fik jobbet.

Om sine mange år som leder siger hun:

»Der er mange udfordringer ved at være leder, men det er jeg ikke bange for.

Jeg er glad for, at jeg ikke blev overset, fordi jeg er udlænding.«

Morgenmøder

»Jeg er god til at snakke med mennesker. Hver dag holder jeg et morgenmøde med medarbejderne. Vi snakker om, hvordan det går.

Medarbejderne får at vide, at de bare skal ringe til mig, hvis de får

brug for hjælp.

Hvis der en dag er ekstra travlt, så tager jeg også handsker på og hjælper til. På den måde når vi det hele. Jeg har jo selv været i deres sko. Jeg ved, hvor travlt de har. Og er kvaliteten ikke i orden, er det mig, der får problemer,« forklarer Percie.

Videreuddannelse

Percie har tit været på kursus. Hver gang hun har fået nye opgaver, tager hun på kursus for at lære det nye.

»Jeg kan godt lide at lære nyt. Hver gang jeg lærer noget, får jeg også chancen for at få nye opgaver. Jeg er meget nysgerrig. Jeg bruger min nysgerrighed til at blive dygtigere.« forklarer Percie.

Percie mener også, det er vigtigt, at hendes medarbejdere kommer på kursus.

»Når jeg synes, en medarbejder kan klare at få mere ansvar og nye opgaver, siger jeg til hende: Du er dygtig. Kunne du ikke tænke dig at få et job med mere ansvar?«

ISS og nydanske ledere

I ISS har de særlige kurser for nydanske medarbejdere. Det er kurser, hvor medarbejderne kan blive klædt på til at søge et job som leder. ISS vil gerne have flere nydanske ledere.

Tre gange har Percie været mester for en nydansk medarbejder, som skulle lære, hvad en serviceleder laver.

»Jeg synes, det er vigtigt at fortælle andre nydanskere, at de ikke skal være bange for at prøve noget nyt. Jeg møder mange nydanske kvinder, som ikke er bange, og det er dejligt,« synes Percie. Hun bliver glad, når hun møder kvinder, som viser, at de gerne vil være en del af det danske samfund.

Kvinder med mange bolde i luften

Percie tænker ikke så meget over, at hun er en kvindelig leder. Hun synes ikke, der i hendes job er forskel på, hvad mænd og kvinder kan.

Eller måske alligevel.

»Faktisk tror jeg, at kvinder er bedre og hurtigere til at tage beslutninger end mænd. Og kvinder er vant til at have mange bolde i luften, og det er vigtigt i mit job,« slutter Percie.

Link

På Google

Gå på nettet og find flere historier om ligestilling, kvinder og arbejde.

Dansk på arbejde

Her kan man bl.a. træne arbejdspladsdansk og uskrevne/skrevne regler på en arbejdsplads. www.dansk-paa-arbejde.dk/

Fortællemaskinen

Her kan man se videoklip, hvor nydanske kvinder og deres arbejdsgivere fortæller om, hvad det betyder for dem at have arbejde. www.cabiweb.dk

1 Før I tager fat på emnet

2 Læs

3 Læs

ISS

ISS er et stort firma – ikke kun i Danmark, men i hele verden.

ISS arbejder med alt inden for rengøring, personaleservice, kontorservice, affaldshåndtering, dinner transportable og kantinedrift, ejendomsservice og så videre.

4 Sæt ind

Indsæt de ord, der mangler

– nogle ord skal bruges flere gange

er	giver	har	kan	læser	sagde
siger	skal	synes	var	ved	

Amina _____ til læge på universitetet. Hun _____ drømt om

at blive læge, siden hun _____ en lille pige.

»Jeg _____, hvilken vej, der _____ min vej,« _____ Amina. Hun

_____ aldrig været i tvivl om, hvilken uddannelse hun skulle

i gang med. Hun _____ godt, at et studium på universitetet

er hårdt. Hun _____ viljen, så hun _____ sikker på, at hun nok

_____ klare det.

»Min far _____ tit til mig: Rigdom er ikke magt – viden

er magt.

Han _____: Penge _____ komme og gå, men den viden, du

_____ fået ind i hovedet, _____ ingen tage fra dig.

Jeg _____, det _____ klogt sagt.

For mig _____ viden mulighed for at tænke og handle.

5 Debattér

Er der forskel?

Hvordan reagerer Hamids kone og plejehjemsbeboere på, at han vælger en uddannelse som social- og sundhedshjælper?

Hvad skal man efter jeres mening tænke over, før man som mand vælger at uddanne sig inden for et typisk kvindefag?

Hvad skal man efter jeres mening tænke over, før man som kvinde vælger at uddanne sig inden for et typisk mandefag?

6 Se på billeder

Læs også *Med hænder og hjerte* – side 30

og sammenlign.

Hvilke forskelle og ligheder ser I mellem det, Havva fortæller, og det Hamid fortæller?

Er der noget, mænd er bedre end kvinder til i arbejdet på et plejehjem?

Er der noget, kvinder er bedre end mænd til i arbejdet på et plejehjem?

7 Undersøg

Hvad snakker de om?

Se på billederne side 60, 62 og 63

Lav dialogen mellem Hamid og plejehjemsbeboeren.

8 Læs

Tal til eftertanke – side 58

Svar på spørgsmålene

Hvad sker der med ufaglærte job i fremtiden?

Hvad sker der med indvandrerpigens uddannelse?

Hvilke uddannelser vælger de unge mænd og kvinder?

Hvor mange piger blev studenter i 2010 i procent?

Hvor mange unge kvinder får en videregående uddannelse?

Hvor mange unge mænd?

Hvor mange unge danske mænd får ikke uddannelse efter folkeskolen?

Hvor mange unge mænd med anden etnisk baggrund?

9

Læs

Tal til eftertanke – side 58

Hvad betyder teksterne på sedlerne? Arbejd sammen to og to. Find to sedler på side 58 og 59 og skriv med jeres egne ord, hvad teksterne betyder.

For eksempel:

Sedlen længst til højre:

28 % af efterkommerkvinder med ikke vestlig oprindelse i alderen 25 – 39 år havde i 2009 kun folkeskolen som højst fuldførte danske uddannelse. Tallet for kvinder med dansk oprindelse var 14 %.

Med egne ord: 28% efterkommerkvinder har kun gået i folkeskolen. 14% danske kvinder har kun klaret folkeskolen.

På hele holdet:

Gennemgå sedlerne.

10

Debattér

Tal til eftertanke – side 58

I par:

Find de to sedler, I synes, der er mest tankevækkende.

Hvorfor er de tankevækkende?

Hele holdet: Diskuter indholdet.

Uddannelser	+	÷
På AMU kan man få		
en universitetsuddannelse		
en arbejdsmarkedsuddannelse		
en danskuddannelse		
VUC betyder		
Vi Unge på Centret		
Voksen Uddannelses Center		
AVU betyder		
almen voksenuddannelse		
andre voksenuddannelser		
FVU betyder		
forberedende voksenundervisning		
for voksne under uddannelse		

11

Tjek din viden

12

Debattér

Sandt eller falsk

Par- eller gruppearbejde

Hvad mener I om påstandene? – argumenter for og imod

- Mange unge kvinder bruger uddannelse for at udskyde ægteskab.
- Nydanske piger er i højere grad mønsterbrydere end drengene.
- Uddannelse giver kvinder mulighed for at løsrive sig fra deres baggrund.
- Nydanske piger møder til tiden, danske piger kommer dryssende.
- Nydanske drenge får mere negativ opmærksomhed end pigerne.
- Uddannelse gør stærk. Man bliver mindre afhængig af et ægteskab.
- Nydanske drenge har svært ved at acceptere, at nydanske piger er dygtige og stærke.
- Mine forældre bliver ikke sure, hvis jeg river mig løs – hele Vollsmose gør.

Hvad interesserer dig?	Hvornår har du sidst lavet noget, som gik godt?	Hvad kan du i dag, som du ikke troede, at du ville kunne for et år siden?
Hvor har du sidst oplevet, at du gjorde en forskel for et andet menneske?	Hvad er du stolt af?	Hvornår har du sidst rost et andet menneske?
Hvad kan du lide at lave?	Hvis der skulle skrives en artikel om dig, hvad skulle der så stå?	Hvad vil du gerne være bedre til?
Hvad er næste skridt for at nå et mål, du har sat dig?	Hvem hjælper dig i hverdagen?	Hvordan lærer du bedst?
Hvad vil du gerne være kendt og anerkendt for i fremtiden?	Hvornår har du sidst overrasket dig selv og imponeret andre?	Hvilken egenskab er du glad for at have?
Hvad er et sikkert tegn på, at du er motiveret?	Hvad vil du gerne opnå?	Hvordan lærer du af dine succeser?
Hvilken positiv ting er du kendt for?	Hvad kan du lide at have ansvaret for?	Hvad har du lært det sidste år?
Hvad gør dig glad?	Hvilken god beslutning har du taget for nylig?	I hvilke situationer er du specielt engageret?
Hvad er det bedste, der kan ske for dig i dag?	Hvad er det bedste spørgsmål, du har fået for nylig?	Hvad vil være det bedste, der kan ske for dig det næste år?
I hvilke situationer har du store forventninger til dig selv?	Afslut sætningen: Snart vil jeg gerne.....?	Hvilke udfordringer kan du godt lide?

Spids blyanten, fold ørerne ud og deltag selv

Interview med Charlotte Nielsen, pakkeoperatør

Charlotte

Charlotte bor i udkanten af Odense. Charlotte er 47 år, gift, har 3 sønner og et barnebarn.

Hun bor sammen med sin mand og yngste søn på 14 år i et roligt villakvarter.

Charlotte og hendes mand har altid delt arbejdet i hjemmet. Dog er det mest Charlotte, som laver mad.

Charlotte arbejder på Plus-pack – en fabrik, der producerer foliebakker. Hun arbejder på skiftehold. Hun har 30 års jubilæum på arbejdsmarkedet. Hun har aldrig været arbejdsløs.

Lige nu deltager hun i et FVU forløb på VUC i Odense.

sygeplejerske. Hun gik til skolevejlederen. Hun sagde, at hun gerne ville gå 9. klasse om og i 10. klasse for at forberede sig til at komme på sygeplejerskolen. Men vejlederen sagde til hende, at der allerede var for mange sygeplejersker.

Det endte med, at Charlotte gik ud af skolen efter 9. klasse.

Hun fik arbejde på en fabrik.

Lærte at læse og skrive

»Lige da jeg var kommet ud af skolen, mødte jeg min mand. Han blev overrasket over, at jeg næsten ikke kunne læse og skrive. Han lærte mig det.

Han lærte mig at løse krydsord. I begyndelsen kunne jeg ikke løse en børnekrydsord uden at lave fejl. Min mand blev ved med at hjælpe mig. Han lærte mig at stave, og han rettede mig. Jeg blev bedre.

Da jeg havde fået mine to ældste sønner, gik jeg et år på VUC for at lære om computer og tekstbehandling.

Jeg fandt ud af, hvor dejligt det er at lære. Jeg nød at lære nyt. Og jeg fik selvtilid.

Bidt af uddannelse

»På min arbejdsplads er der ikke meget at lave fra december til april. Derfor fik vi et tilbud om at gå på FVU hver fredag.

Jeg tog mod tilbuddet. Jeg valgte at gå til dansk. Jeg ville gerne undersøge, om jeg har rykket mig i forhold til folkeskolen. Det har jeg.

Jeg ville gerne være bedre til dansk. Det er jeg blevet.

Jeg ville også gerne lære mere om det danske sprog. Og det har jeg gjort.

Så alt i alt er jeg blevet bidt af uddannelse.

Vi går i skole i 6 timer hver fredag. Og jeg elsker det. Jeg nyder at lære, og jeg er vild med at være sammen med andre om at lære. Man ser nye sider af sine kolleger, når man sidder på skolebænken sammen.

»8. og 9. klasse var et mareridt. Da jeg gik ud af skolen efter 9. klasse, kunne jeg næsten ikke læse og skrive. Jeg kunne ikke lide skolen, og jeg kunne ikke lide min lærer. Vi kom på kant med hinanden, og han kunne ikke lære mig noget.«

Charlotte ryster på hovedet:

»Nej, skolen var ikke min kop the. Da jeg var barn, snakkede ingen om uddannelse. Min mor var alene med 5 små børn og havde kun overskud til at sørge for dagen og vejen. Dengang gik man ikke på kommunen. Det var flovt ikke at kunne sørge for sig selv.

Man kan sige, at min historie er historien om, at ufaglærte får ufaglærte børn. Men sådan skulle det ikke være for mine børn.«

Drømmen

Charlotte drømte om at få en uddannelse. Hun ville gerne være

også krav på at blive lyttet til. Det er trods alt dem, der har sørget for, at vi har det velfærdssamfund, som vi har.

Slægtsforskning

I min fritid laver jeg slægtsforskning. Den interesse startede, da min mor døde. Der var så mange ting, vi aldrig havde fået svar på. Og nu – nu har jeg fundet nogle af vores rødder helt tilbage til 1760.

Jeg er så optaget af min slægtsforskning. Når jeg sætter mig foran computeren, forsvinder timerne som dug for solen. Pludselig kan jeg vågne op og opdage, at hele dagen er gået, selvom det føles, som om familien lige er gået.

Vi skal til eksamen om en måned. Og når den er overstået, er FVU kurset færdigt. Det er jeg ked af. Jeg vil gerne fortsætte med at gå i skole. Det er bare svært, når man er på skiftehold.«

Skole før og nu

»Det er spændende med alt det nye. Det er to helt forskellige skoler – den jeg gik i for over 30 år siden, og den som man går i nu.

Dengang skulle vi gentage, hvad læreren sagde. Man kan sige, at vi ikke skulle tænke så meget selv.

Nu skal man tænke, og man skal være nysgerrig og forholde sig til tingene.

For eksempel skal man lave projekter sammen og skrive indlæg.

For mig var det ikke naturligt at skrive. Det bliver det mere og mere.«

Charlotte griner:

»Men der er det der med kommaer og punktummer. Det er jeg ikke helt god til endnu. Så det er jeg ved at lære.

Nu læser jeg artikler med andre øjne, og jeg får meget mere ud af det.

Det kommer selvfølgelig også an på læreren. Der er stor forskel på de lærere, jeg havde i folkeskolen, og dem jeg har nu.

Læreren gør den store forskel.«

Aldrig for gammel til at lære

»Man skal ikke stoppe med at lære. Man bliver ikke for gammel til at lære – man lærer hele livet.

Det siger jeg også til mine sønner. Når I har en uddannelse, kan I altid bygge ovenpå

Mindst hvert 4. år skal man have rusket op i hjernecellerne.

Med de tider vi har, bliver jeg måske arbejdsløs. Hvis jeg gør det, vil jeg gerne have en uddannelse. Jeg vil starte med 9. og 10. klasse. Og så vil jeg gerne uddannes indenfor ældreplejen. Jeg er vild med ældre mennesker – de har så mange historier at fortælle. Og jeg vil gerne høre dem. De har

Link

Uddannelsesguiden er en hjemmeside om offentlig uddannelse for voksne. På siden kan man finde oplysninger om efteruddannelse.
www.ug.dk

På *Ny i Danmark* finder man informationer om danskuddannelserne.
www.nyidanmark.dk

Danmarks undervisningsportal og undervisningsministeriet. Man kan finde informationer om almene voksenuddannelser på
www.emu.dk
www.uvm.dk

Økonomi

1 Før I tager fat på emnet

Hvilken betydning har økonomien?

Hvem tjener penge i din familie?

Hvem bestemmer, hvordan pengene skal bruges i din familie?

Hvad er god økonomi?

Hvilken betydning har det at have en god økonomi?

Hvilken betydning har det for humøret og for trygheden i en familie at have en god økonomi?

Brainstorm parvis efterfulgt af brainstorm på tavlen

Hvad ved I om penge og banker?

Hvad betyder

- NemKonto?
- Indkomst?
- Udgifter?
- Formue?
- Pensionsopsparing?

Kend din økonomi – side 64

Svar på spørgsmålene

Hvorfor mener bankrådgiver Karin Trap Hansen,

- at begge ægtefæller i et ægteskab skal kende økonomien?
- at ægtefællerne skal have fælleseje?

Hvordan mener hun, at man får økonomisk frihed?

2 Læs

3

Se på billeder

Få en NemKonto

Sæt billede og tekst sammen. Der er flere tekster end billeder.

Eva vil gerne have en nem-konto. Hun går i banken.	Eva sætter sig over for Karin. Hun præsenterer sig og fortæller Karin, at hun gerne vil have en nemkonto. Karin spørger: »Har du legitimation med billede og dit sundhedskort med?«	Karin giver Eva nogle papirer, som hun skal læse og udfylde. Hun skal også skrive dem under. Hun siger: »Farvel og tak for hjælpen.«
»Goddag, jeg vil gerne have en nemkonto.« »Så skal du snakke med Karin,« siger bank-assistenten.	Eva nikker og finder legitimation og sundhedskort. Hun giver det til Karin.	Man kan også få et hæve-kort. Med det kan man hæve penge i banken eller i nogle hæveautomater. Eva hæver 300 kroner.
Eva går på café bagefter.	Eva står ved hæve-automaten. Hun opdager, at der ikke er flere penge.	Eva mener ikke, hun selv kan skrive under på papirerne.

e-Boks

e-Boks er din private post-kasse på internettet. e-Boks er knyttet til dit cpr-nummer, og den følger dig hele livet. Med e-Boks får du en elektronisk postboks. I e-Boks kan du modtage og gemme de dokumenter, du tidligere har fået med posten. For eksempel breve fra staten, din arbejdsgiver, din bank. Du kan også gemme din dåbsattest, vielsesattest og andre vigtige papirer her. Læs om e-Boks: www.e-boks.dk

NemID

NemID er en digital signatur. NemID er sikker, fleksibel og nem at bruge. NemID sikrer, at det er dig, der underskriver, når du for eksempel besøger Netbank på Internettet. NemID er efterfølgeren til Digital Signatur. Tidligere skrev vi under på vigtige dokumenter med en pen. Nu bliver mere og mere kommunikation ordnet på Internettet. Du kan bruge NemID, når du vil læse din selvangivelse, søge tilskud, gå på netbank, melde flytning og meget, meget mere. Derfor har alle NemID. Læs mere om nemID på www.nemid.nu

Link

Find informationer om privatøkonomi, skat, nem-konto og så videre. www.borger.dk

Find informationer om skat. www.skat.dk
Find information om PBS på mangesprog: www.betalingservice.dk

Find blandt andet 10 økonomibud under Kvinder og økonomi på Danica pension www.danicapension.dk

4

Sæt kryds ved de rigtige svar

Tjek din viden

– der kan være flere rigtige.

Hvad er en pensions-opsparing?	Penge man betaler til staten for at få folke-pension, når man går på pension.	
	Penge arbejdsgiveren sætter ind på ens konto til pensionen.	
	Penge arbejdsgiveren og man selv sætter ind på en konto til pensionen.	
Hvad er en Nem-Konto?	En bankkonto, som er nem at få.	
	En bankkonto, der er svær at få.	
	En bankkonto, alle skal have for at få overført penge fra det offentlige.	
Hvad er PBS?	Bankernes betalingservice.	
	Ens egen betalingskonto.	
	En lønkonto.	
Hvad betyder over-førselsindkomst?	En indkomst, man ikke betaler skat af.	
	En indkomst, som kommer fra private virksomheder.	
	En indkomst, som kommer fra kommunens kasse, hvis man ikke selv tjener penge.	
Hvor kan man få hjælp, hvis man har økonomiske problemer?	Hos en retshjælp.	
	Hos kommunen.	
	I banken.	

5 Hvor mange penge bruger Karl, som bor med sin datter Kamille på 10 år?

Indtægt per måned efter skat: 11.000 kr
Årsindtægt efter skat: 131.000 kr.

Svar på spørgsmålene:

Hvor mange penge bruger Karl om året til

- mad og tøj?
- husleje?
- forsikring?
- transport?

Budgetskema År 20XX

UDGIFTER:	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Årlige udgifter
Bolig-udgifter:													
Husleje	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	42.000
Transport-udgifter:													
Bus	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	3.600
Tog													0
Familie-udgifter:													
Mad og tøj	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	72.000
Forsikring					1.500								1.500
Telefon	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	2.400
Licens		1.100						1.100					2.200
Lån:	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	4.800
Opsparing													
Faste udgifter	10.400	11.500	10.400	10.400	11.900	10.400	10.400	11.500	10.400	10.400	10.400	10.400	128.500

Udfyld dit eget budgetskema

Budgetskema År

UDGIFTER:	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Årlige udgifter
Bolig-udgifter:													
Husleje													
Transport-udgifter:													
Bus													
Tog													
Familie-udgifter:													
Mad og tøj													
Forsikring													
Telefon													
Licens													
Lån:													
Opsparing													
Faste udgifter													

Familien

1
Før I tager fat på emnet

Lav brainstorm på tavlen

Hvad er en familie?
Hvilke forskelle kan I se på en dansk og en nydansk familie?
Hvilke familieformer kender I?

2
Se på billeder

Hvem er de?

Hvem er kvinden?
Hvad laver hun?
Hvordan lever hun?

Hvem er kvinden?
Hvad laver hun?
Hvordan lever hun?

Se på de to billeder
Snak om, hvor I tror, der er forskelle og ligheder i deres liv.

3
Læs

Først mor – så sygeplejerske – side 70
Plads til det hele – side 78
Hvordan passede jeres billede med virkeligheden?

4
Se på billeder

Lav spørgsmål og sæt billeder og tekst sammen

1. Se på billederne. Lav spørgsmål til billederne. Byt jeres spørgsmål med et andet par. Svar på hinandens spørgsmål og diskuter svarene.
2. Se på billedteksterne. Sæt tekst og billede sammen.
Der er flere tekster end billeder.

Charlotte er på arbejde på hospitalet. Hun gør klar til en undersøgelse.	Charlotte køber ind på vej hjem fra arbejde.	Charlotte kører på arbejde.
På kontoret læser Charlotte en journal.	Charlotte henter Kristine i børnehaven. Kristine fortæller om sin dag.	Charlotte siger: »Jeg er mor først – så sygeplejerske.«
Efter arbejde slapper Charlotte af i solen. Hun drikker en kop kaffe og læser et ugeblad.	De henter Emil i skolefritidsordningen. Han er glad for at se sin mor.	Charlotte ligger i sengen. Hun er træt efter en lang dag.

5
Sæt ind

Indsæt de rigtige ord

– nogle ord skal bruges flere gange.

arbejder	er	gør	har	læser
synes	tager	tjener	vasker	vil

Charlotte _____ 30 timer om ugen. Thomas _____ 37

timer om ugen.

Thomas _____ flere penge end Charlotte. Han _____ også

gerne arbejde 30 timer, men familien _____ ikke råd til det.

Charlotte _____ en fridag om ugen.

Den dag _____ hun tøj og køber ind, men hun _____ også

noget for sig selv. Hun _____ en bog, eller hun _____ i byen

sammen med en veninde.

Hun _____, det _____ vigtigt at gøre noget for sig selv.

6
Tjek din viden

Plads til det hele

Sæt kryds ved de rigtige svar.

Mojda har	En søn	☐
	To sønner	☐
	En søn og en datter	☐
Mojda er	sygeplejerske	☐
	buschauffør	☐
	rengøringsassistent	☐
Mojda kommer fra	Somalia	☐
	Tyrkiet	☐
	Afghanistan	☐
I fritiden	spiller Mojda fodbold	☐
	løber Mojda på rulleskøjter	☐
	Spiller Mojda musik	☐

7
Læs

Jeg tjente selv penge – side 83

Hvor gammel er Hanne?

Hvor mange søskende har hun?

Syntes hendes forældres, at drenge og piger skulle have en uddannelse?

Hvilken uddannelse fik Hanne?

Hvor mange børn har hun?

Hvad syntes hun om at gå på arbejde?

Var hun aktiv i fagforeningen?

8
Debattér

Gruppearbejde

Lav 5 spørgsmål om Hanne.

Byt spørgsmål med en anden gruppe. Besvar dem.

Sammenlign Hannes liv med hendes ikke-arbejdende veninders.

Diskuter jeres syn på familie.

Hvilken rolle spiller familien i jeres liv?

Hvordan er farens og morens rolle i de familier, I kender?

Hvordan ser den *ideelle* familie ud for jer?

Tænk på jeres forældre. Hvordan var deres syn på familien?

Var det anderledes end jeres? Hvordan?

Tænk på jeres døtre og sønner, hvis I har børn – ellers tænk på for eksempel nevøer og niecer.

Hvordan vil I ønske, at deres familieliv bliver i fremtiden?

Hvordan vil I ønske, at deres roller i familien bliver? Hvem skal bestemme hvad? Hvem skal gøre hvad? Hvad skal de være fælles om?

9
Beskriv

En families historie

Skriv en historie om familien på billedet.

Plads til det hele

Interview med Mojda Rannaward, buschauffør

Mojda er buschauffør. Hun er også flygtning fra Afghanistan. I 2001 kom hun til Danmark med sin familie.

Mojda er 25 år. Hun er gift med Hafiz.

Hun mødte sin mand i Afghanistan. Han er også afghaner. De blev gift i Iran, før Mojda rejste til Danmark.

Mojda og Hafiz har en søn – Arien som er 3 år.

»Som kvinde har jeg det godt i Danmark,« siger Mojda. »Selv om jeg har haft store problemer, har jeg mange muligheder her.

Jeg ønsker at have et liv, hvor jeg kommer ud og arbejder. Og det har jeg.

Der skal være plads til det hele i mit liv. Der skal være arbejde, der skal være min mand, og der skal være tid til at give vores søn al den kærlighed, vi kan give ham.«

De svære år

»De første år i Danmark var ikke lette. Jeg kom til Danmark før min mand. Efter en tid kom han også. Da gik jeg på VUC,« fortæller Mojda.

»De danske myndigheder accepterede ikke vores vielsespapirer, så han måtte ikke arbejde. Jeg skulle forsørge ham. Så jeg var avisbud om morgenen.

Det var svært. I Afghanistan betyder det alt for manden at forsørge sin familie.

Jeg arbejdede med min skole og mit avisjob. Han gik hjemme. Han lavede mad og vaskede tøj. Det var anderledes end i Afghanistan.

Men vi var også glade. Vi var sammen, og det var det vigtigste.«

Udvisning

»Vi forsøgte at få familiesammenføring til min mand. Men han blev udvist til Afghanistan. Samtidig var jeg blevet gravid.

Pludselig sad jeg alene og gravid i min lejlighed. Men jeg fik en dejlig søn.

I halvandet år var jeg hjemme med min lille søn. Det var en svær tid. Jeg havde det ikke godt. Jeg kom ikke ud af lejligheden. Jeg var isoleret. Jeg var ung, og jeg stod alene med det hele. Jeg følte, det var håbløst.«

Der kom hjælp

»En dag fik jeg besøg af en socialrådgiver fra kommunen. Og jeg fik hjælp. Når man fortæller, hvordan man har det, bliver alting lettere. Det hjalp mig til at tage de sorte briller af, for dengang så jeg alting sort. Jeg kom ovenpå igen. Og jeg vidste, at jeg skulle have et arbejde, så jeg kunne blive familiesammenført med min mand.«

Buschauffør – hvorfor ikke?

»En dag læste jeg i avisen, at der manglede chauffører til bybusserne i Randers.

Jeg tænkte – hvorfor ikke?

I Afghanistan kører mænd bus, men jeg ville i gang med noget. Og der manglede chauffører. Jeg tænkte på, om det havde betydning, at jeg går med tørklæde.

Da jeg var til samtale med dem, der stod for kurset, kiggede de og spurgte:

»Er du sikker på, det er noget for dig?«

»Ja,« sagde jeg.

Jeg kom på kurset – også selvom jeg går med tørklæde. Og det var

godt, for mit tørklæde betyder alt for mig. Det er min religion, det er min identitet.«

En af seks

»Vi var 18, der startede på kurset. Kun seks fik kørekortet. Jeg var den eneste indvandrer og den eneste kvinde. Og jeg var en af de seks.

Jeg fik arbejde to dage efter, jeg havde fået kørekortet. Og jeg har arbejdet som chauffør lige siden. Jeg er meget glad for jobbet. Der er aldrig problemer.«

Min mand støttede mig

»Jeg skrev til min mand, at vi var på rette vej. Jeg skrev, at jeg nok skulle få ham til Danmark igen, fordi jeg var ved at få arbejde.

Han støttede mig. Han var her ikke i hverdagen, men han støttede mig med ord.

Min familie og min bedste veninde støttede mig også.

Jeg begyndte at arbejde. En uge senere fik min mand opholdstilladelse. Og 14 dage efter kom han. Det var en fantastisk dag.«

Familie – igen

»Min mand har været her et år nu. Han går på sprogskole. Han skal først lære sproget, det er nødvendigt for at klare sig. Han har rengøringsarbejde ved siden af skolen. Det er godt for vores økonomi.

Jeg har mit arbejde som buschauffør. Nogle gange har jeg morgenvagt, nogle gange mellemvagt og nogle gange aftenvagt. Når jeg har aftenvagt, er jeg ikke hjemme før omkring klokken 12 om aftenen.«

Kolleger

»De fleste af mine kolleger er mænd. Jeg er glad for dem. Jeg tænker ikke

Nogle gange tænker jeg, at danskere og indvandrere er bange for at snakke med hinanden. Men kvinder er kvinder. De har de samme følelser.

på, at vi ikke er så mange kvinder. Da jeg var ny, var de gode til at hjælpe mig – også hvis jeg havde bøvvl med at få den store bus rundt om et hjørne. Så holdt de tilbage.

Ja, de hjalp mig på alle måder. Ingen grinede af mig.

I Danmark var jeg den anden kvinde med tørklæde, som blev buschauffør. Det har aldrig givet mig problemer. Nogle gange diskuterer vi tørklæder. De spørger mig, hvorfor jeg går med tørklæde, og så forklarer jeg det. Det snakker vi om, som vi diskuterer så mange andre ting. På den måde lærer vi hinanden at kende.«

En helt almindelig dag

»Når jeg har mellemvagt fra 10-18, laver jeg madpakker om morgenen. Jeg afleverer min søn i børnehaven. Så tager jeg på arbejde. Om eftermiddagen henter min mand ham i børnehaven, og de laver aftensmad. Vi spiser, når jeg kommer hjem fra arbejde. Vi ser fjernsyn eller går en tur.

Nogle gange bliver min søn lidt ked af, at jeg skal på arbejde. Så spørger han: *Mor skal du på arbejde i dag?* Hvis jeg har fri, råber han *Jubii*.«

Ny hverdag

»Min mand og jeg lever på en anden måde end i Afghanistan. Det har været helt nyt for os begge to. Det er en ny hverdag for min mand, at jeg arbejder og nogle gange først kommer hjem kl. 12 om aftenen.

Vi har snakket meget om det. Det er vigtigt at være ærlige over for hinanden. Man skal sige, hvad man føler.

I den tid jeg var alene, var det mig, der bestemte alting. Nu er vi to om det.

Det tog noget tid, før min søn lærte sin far at kende. Nu går det godt. Min mand har mere tid sammen med vores søn, end jeg har. Når jeg er på aftenvagt, er det min mand, som giver ham nattøj på, putter ham og læser en godnathistorie for ham.

Min mand har aldrig lavet mad, før han kom til Danmark. Men nu er han blevet god til det.«

Fritid

»Jeg er aktiv i min fritid. Jeg går til koncerter. Jeg cykler, jeg løber, og jeg har lært at køre på rulleskøjter. Sammen med fem af mine kolleger var jeg til kvindeløb i Århus. Det var sjovt. Man rører sig, man oplever noget nyt, og man er sammen med andre. Og så støtter man kampen mod kræft, når man er med i løbet. Jeg var vist den eneste med tørklæde. Det undrede mig. Man kan jo godt løbe med tørklæde på.«

Fremtiden

»Nu snakker vi om, at min mand også skal være buschauffør. Der er mange andre ægtepar på min arbejdsplads, og det fungerer godt. Så laver man vagtplanerne sådan, at den ene altid kan hente i børnehaven. Senere kunne jeg godt tænke mig at læse til pædagog. Men det er ikke lige nu. Vi tager en dag ad gangen. Så er det lettere at overskue det hele.«

Link

Find informationer om familien

www.borger.dk

Ægteskab

1

Før I tager fat på emnet

Spørgsmål om ægteskaber

Hvor gamle tror I, at folk er, når de gifter sig?

Hvad er et ægteskab?

Hvad er registrerede partnerskaber?

Hvordan bliver man gift? Og hvor kan man blive gift?

Hvem kan vie folk?

Kender I nogle ægteskabsritualer?

Hvordan foregår en bryllupsfest – her og i jeres oprindelige land. Hvilke traditioner er der?

2

Se på billeder

Brylluppet

Lav spørgsmål til billederne.

Skriv historien, lav en dialog eller begge dele.

3

Se på billeder

Brudepar

Sammenlign billederne på side 88, 91 og 98

Pararbejde

Hvem er brudeparrene?

Hvornår tror I, at billederne er blevet taget?

Hvilke ligheder og forskelle kan I se?

Snak om det, I har fundet frem til på holdet.

4

Sæt ind

Datid eller førdatid

- sæt de rigtige verber ind.

Nogle verber skal bruges flere gange

var begyndt	hang	havde arbejdet	kunne	længtes
var blevet	sad	savnede	skulle	syntes
				var

Peter og Anan _____ ingeniører og kolleger. De _____

sammen i et år, og et venskab _____ at spire mellem dem.

Peter _____ i kantinen og _____ med hovedet.

Han _____, det _____ svært at få enderne til at nå sam-

men, efter han _____ skilt.

Det _____ altså ikke godt for børn at være delebørn, _____

han mærke. Og han _____ dem, når de var hos deres mor, Ulla.

_____ han være helt ærlig, _____ han også efter Ulla.

5
Læs**To ægteskaber** – side 92

Forklar udtrykkene

Han hænger med hovedet

Det er svært at få enderne til at nå sammen

Set i bakspejlet

Det er en klagesang

Er der aldrig skilsmisse på tapetet i dit ægteskab?

Anan falder i staver

Hun vidste, hvad hun gik ind til.

Svar på spørgsmålene

Hvorfor hænger Jonas med hovedet?

Hvorfor er det svært for Jonas at få enderne til at hænge sammen?

Hvorfor blev Jonas og Ulla skilt?

Hvorfor siger Jonas: »Så det er en klagesang, du har sat dig ned til.«?

Hvorfor skulle Anan have en uddannelse?

Hvorfor vidste Thushara, hvad hun gik ind til?

Hvorfor flyttede Anan fra England til Danmark?

Hvorfor siger Anan, at Thushara ikke er en partner?

6
Debattér**Kig i krystalkuglen**

Hvis Anan skal give Jonas et råd, hvad tror I så, han vil sige?

Hvilke forskelle og ligheder ser I mellem Anan og Jonas?

Hvordan ser deres liv ud om 10 år?

Lav et rollespil, hvor de mødes ti år senere.

Hvad siger de til hinanden?

7
Læs**To ægteskaber** – side 92**Valg af ægtefælle?** – side 96

Hvad vil I råde Rachid og Ana til at gøre?

Hvad mener I om tvangsægteskaber?

Hvad mener I om arrangerede ægteskaber?

Hvad mener I om kærlighedsægteskaber?

8

Tjek din viden

Ægteskabslovgivning

Man kan ikke blive gift, hvis	manden eller kvinden sidder i fængsel	
	man er i nær familie	
	man skylder penge	
Hvor gammel skal man være for at blive gift?	24 år	
	21 år	
	18 år	
Hvordan er reglerne for forsørgelsespligt?	Manden skal forsørge kvinden	
	Kvinden skal forsørge manden	
	Kvinden og manden skal forsørge hinanden	
Homoseksuelle fik ret til at indgå registret partnerskab i	1907	
	1970	
	1989	

Link

Find informationer om parforhold og ægteskab.
www.borger.dk

Find informationer om, hvordan man bliver gift.
www.familiestyrelsen.dk

Find informationer om, hvor vielse kan foregå.
www.personregistrering.dk

Find informationer om forskellige former for ægteskab.
<http://da.wikipedia.org>

Graviditet og barsel

1
Før I tager fat på emnet

Hvad ved I om graviditet?

Hvad er graviditetstegn?

Lav en brainstorm på tavlen.

Hvad gør man, hvis man tror, at man er gravid?

Hvad ved I om barsel og barselsorlov?

Hvad mener I om barselsorlov til mænd?

Hvordan synes I, man skal bruge en barselsorlov?

Hvad laver en sundhedsplejerske?

Hvordan kan man bruge hende/ham?

2
Se på statistik

Fødselstal

Se på side 102 i bogen.

Hvor mange børn får kvinder fra Somalia, kvinder fra Bosnien-Herzegovina og etnisk danske kvinder?

Diskuter forklaringerne på de forskellige fødselstal.

3
Se på billeder

Jakob og hans familie

Se på billederne side 105, 106 og 107 i bogen.

Lav to spørgsmål til hvert billede. Stil dem til din partner.

Det er mandigt at være på barsel – side 105

Hvad mener Jakob om barselsorlov til mænd?

Find 3 vigtige holdninger?

Diskuter om I er enige med Jakob? Hvorfor – hvorfor ikke?

5
Tjek din viden

Sæt kryds ved de rigtige svar

– der kan være flere

Katrine og Jakob har	To børn	
	Et barn	
	Fire børn	
Katrine er	Pædagog	
	Studerende	
	Hjemmearbejdende	
Jakob er	Pædagog	
	Kontorassistent	
	Lærer	
Jakob synes, at barselsorlov er	Kedeligt	
	Fantastisk	
	Interessant	
Jakob kan ikke se,	når han skal købe mad?	
	når Atle skal skiftes?	
	når huset er beskidt?	

Lighed og fælles liv

Fatih er 31 år. Han kommer fra Tyrkiet og er uddannet lærer. Han er gift og far til en datter.

»Kvinden og manden skal være lige. Det er min kone og jeg. Når vi lever sammen, har vi et fælles liv. Vi skal have samme muligheder og samme pligter.«

»I min landsby i Tyrkiet var der ikke noget, der hed at gå *I Byen*.

Man kunne ikke bare gå en tur i byen og finde sig en kæreste, man gerne ville lære at kende.

Meral var fra landsbyen. Jeg legede med hende, da vi var små. Men hun rejste til Danmark med sin familie.«

Valget

»Meral kom hjem på sommerferie.

Min mor fortalte mig, at hun var smuk og en god pige. Hun spurgte, om jeg havde lyst til at møde Meral. Det sagde jeg ja til. Så man kan sige, at jeg er den ene del af et arrangeret ægteskab, siger Fatih med et glimt i øjet.« Han fortsætter:

»Men det var vores valg.

Der kan være mange problemer i et ægteskab, som det Meral og jeg har. Problemer med at manden og konen ikke forstår hinanden, hvis de er

Interview med Fatih Baran, lærer

vokset op i hver sin kultur.

Meral er vokset op i Danmark, og hun er opdraget som kurder. Hun er to-kulturel. Men vi har samme forståelse for den kultur, vi begge har rødder i.

Deles om det meste – enige om det meste

Vi har et godt liv sammen – Meral og jeg.

Vi deles om det hele, om husarbejdet og om at passe vores datter. Jeg havde barsel, da vores datter var lille. Jeg melder også lige så tit barnets første og anden sygedag som min kone, hvis vores datter er syg.

Det er nødvendigt at have respekt for den anden.

Selvfølgelig er vi nogen gange uenige om ting og sager, men ikke ud over det, som er almindeligt i et ægteskab.«

Det er mandigt at være på barsel

Interview med Jakob Barndorff-Nielsen, pædagog

Jakob og Katrine er gift, de har to børn. Toke på fire år og Atle på et halvt år. Katrine studerer på universitetet.

Jakob er pædagog, dyrker kampsport, spiller musik og er på barsel i 7 måneder med sin yngste søn.

»Børn skal være et fælles projekt for manden og kvinden.

Katrine ville gerne have børn tidligt i vores ægteskab. Heldigvis var hun med på at vente, til jeg var klar,« fortæller Jakob.

»Da vi fik Toke for 4 år siden, vidste jeg, at jeg ikke kun ville se mit barn mellem kl. 17 og 20, når han var træt, og jeg kom træt hjem fra arbejde. Så jeg tog 2 måneders

barsel, da han var nyfødt, og en måned da han var et halvt år.«

Lige i forhold til børnene

»Katrine og jeg er som forældre lige i forhold til børnene. Vi passer dem. Holder dem på panden, når de er syge. Står op med dem om natten. Skifter bleer. Laver mad. Smører madpakker.

Vi lytter til dem, vi leger med dem, vi nusser med dem. Vi ved det samme om dem. Vi kender dem lige godt.

Det eneste, jeg ikke er med til, er at amme,« smiler Jakob. »Men jeg kan noget andet, Katrine ikke kan: Give store og lange svingture – være fysisk og for eksempel slås. Det nyder mine sønner – både den lille og den store. Men nu er det

mest Toke, jeg lærer at slås.

Derudover gør jeg rent, køber ind og laver mad. Nå ja, det der med rengøringen, det må Katrine ofte gøre mig opmærksom på. Jeg kan bare ikke se, når her er beskidt,« siger Jakob med et smil.

Fra børnene er små

»Da vi planlagde Atle, snakkede vi om, hvordan vi skulle gøre det, så det blev godt for os begge.

Katrine er studerende, og hun kan planlægge, hvordan hun vil studere.

Derfor besluttede vi, at jeg skulle have fuld barsel med Atle. Og det er fantastisk.

Nu er vi to om oplevelserne. De gode og de dårlige.

Jeg mener, at både en far og en mor skal være med fra begyndelsen. Faren skal ikke tro, han kan

vente med at lære barnet at kende, til barnet skal lære at spille fodbold eller cykle. En far går glip af så meget, hvis han ikke lærer sine børn at kende.

Og jeg er ikke mindre mand, fordi jeg har barsel. Faktisk er mange af mine venner misundelige. Og flere har besluttet sig til at gøre som os.

For Toke er det også godt, jeg er på barsel. Han skal ikke opleve, at han bliver skubbet i baggrunden, fordi jeg skal skifte Atle eller give ham mad. Derfor er jeg opmærksom på, hvordan jeg taler til ham. Jeg bruger ikke Atle som grund til, at jeg ikke kan lege.«

Jakob smiler:

»For Katrine og mig betyder barslen også, at vores forhold er blevet bedre. Vi kommer ikke til at skændes om småting.«

Faren – en synlig person i barnets liv

»I min barndomsfamilie har jeg lært, at faren skal være synlig.

Jeg er selv efternøler. Da mine ældre søskende fik at vide, at vores mor var gravid, sagde de til min far, at han skulle tage sig mere af det nye barn. Det hørte han, og jeg har et meget godt forhold til ham i dag,« fortæller Jakob.

»Hvis man vil være med til at præge sine børn, skal man lære dem at kende tidligt. Hvis moren passer børnene, og faren er meget væk, ser de kun hende som rollemodel. Børn skal se begge deres forældre som gode rollemodeller, der kan sige til og fra. De skal have både stærke mande- og kvindebilleder.

Tryghed

Børnene skal have tryghed til deres forældre og vide, at de kan snakke

med dem om alt muligt. Og sådan en tryghed kommer ikke af sig selv, den skal læres. Så det skal man være opmærksom på at træne.

Jeg er pædagog, og jeg ser mange eksempler på børn, som ikke har haft faren som rollemodel. Forældrene har ikke givet børnene en god bagage. De bruger de ældre børn som rollemodeller. De bliver så påvirket af de store og ikke af forældrene.«

Link

Mødrehjælpen yder gratis og anonym rådgivning til gravide og børnefamilier. Man kan få rådgivning ved personlig henvendelse eller via telefonen.
www.moedrehjaelpen.dk

Min mave, Netdoktors babyklub og Sundhedsguiden. Her finder man informationer om graviditet fra befrugtning til fødsel. Bliv også klogere på emner som motion, kost og sex under graviditeten. Læs om barnets første tid.
www.min-mave.dk
www.netdoktor.dk
www.sundhedsguiden.dk

Find informationer om barsel.
www.borger.dk
www.lige.dk

I filmen *Når mænd ta'r barsel* giver forskellige fædre deres forklaring på, hvorfor de har taget barselsorlov, og hvad de har fået ud af det.
www.lige.dk

Vold i en familie

1 Før I tager fat på emne

Krisecentre

Hvad er vold, og hvilke former for vold kender I?

Hvad skal/kan man gøre, hvis man ved, at en ven eller bekendt er udsat for vold?

Hvorfor tror I, at der findes krisecentre for både kvinder og mænd?

2 Læs

Da volden blev hverdag – side 108
Nu er det nok – side 116

Referér historierne.

Hvilket indtryk gør historierne?

3 Debattér

Hjælp eller ....

Hvad vil I gøre, hvis en ven fortæller jer (eller I hører), at han/hun er udsat for vold?

- Lade som ingenting?
- Hjælpe ham/hende og tilbyde, at han/hun kan flytte hjem til jer?
- Ringe til kommunen?
- Finde ud af, om der er steder, han/hun kan få hjælp?
- Hvornår vil du vælge at foreslå ham/hende at søge ind på et krisecenter?

Diskuter fordele og ulemper – muligheder og risici ved forslagene.

4 Læs

Vold rammer alle i en familie

– side 114

Hvor mange former for vold findes der?

Hvad er typisk for de forskellige former for vold?

Hvor kan man få hjælp?

Hvad er Dannerhuset?

Hvor mange kvinder er udsat for vold om året?

Hvor foregår volden?

Hvem går den ud over?

Fremlæg for holdet.

Indberetningspligt

Som mennesker har vi pligt til at tage vare på hinanden og passe på hinanden. Derfor er det vigtigt, at man tænker over, hvad man vil gøre, hvis man ved, at et barn eller en voksen er udsat for vold. Hvis der er børn involveret, har man pligt til at indberette vold. Det siger loven.

5 Undersøg

Krisecentre for mænd

Gå på Google og find ud af, hvor mange krisecentre for mænd, der er i Danmark

Vælg for eksempel www.horsenskrisecenter.dk og find ud af:

Hvem er centrets målgruppe?

Hvor mange henvendelser får centret om året?

Hvilken hjælp kan man få?

Fremlæg for holdet.

6 Læs

Voldtægt – side 117

Hvor mange kvinder anmelder voldtægt om året?

Hvor kan man få hjælp?

7 Læs

Når verden går i stykker – side 118

Hvad betyder ordene

Hjemvendte

Netværk

Tæv

Hvad betyder udtrykkene:

De har brændt de fleste broer bag sig

Jeg tror kun, vi ser toppen af isbjerget

De er klar til at begynde på en frisk

De er røget ned med flaget.

8 Debattér

Svært at bede om hjælp

»Kvinder er ofte bedre til at bede om hjælp. Mændene kommer først, efter de har mistet deres bolig, efter de har mistet kontakten til deres børn, eller efter de er røget ned med flaget. De synes, de skal klare sig selv.«

Fra interviewet med Grethe Holst side 119

Hvilken betydning mener I, at det har for mændene og for deres familier, at de har svært ved at bede om hjælp?

Dannerhuset – et krisecenter

Interview med Henriette Højbjerg, Leder af DannerViden, Dannerhusets Videnscenter

Henriette er leder af DannerViden i Dannerhuset i København. Det er et krisecenter for kvinder, som har brug for hjælp og beskyttelse.

Alle i familien bliver ramt

»Når der er vold i en familie, bliver alle ramt,« siger Henriette. »Når et barn oplever, at mor bliver slået, rammer volden også barnet.

Derfor kalder vi også vold i familien for familierelateret vold.«

Hun fortsætter:

»Vi skelner mellem 5 forskellige voldsformer.

Der er den fysiske vold. Slag, spark, kast mod væg, indespærring, brændemærkning.

Ja, kort sagt alt, hvad man kan forestille sig.

Der er den psykiske vold. Den er sværere at få greb om, da den ofte er indirekte.

Kvinden bliver talt ned til, betegnet som dum og uduelig. Hun bliver kaldt grimme ting. For eksempel *dumme kælling* og *ledeluder*. Der kan forekomme trusler om mord og selvmord. Der kan også være forfølgelse.

Den tredje form for vold er den seksuelle.

Man bliver tvunget eller presset til at have sex, som man ikke har lyst til.

Vi har også mødt kvinder, der er blevet voldtaget, sendt ud i prostitution, eller lånt ud til mandens venner og bekendte.

Den materielle vold er, hvor kvindens eller børnenes ting bliver ødelagt. For eksempel kan hendes computer blive smidt ud af vinduet, eller hendes tøj bliver klippet i stykker.

Endelig taler vi om økonomisk vold. Manden forhindrer, at kvinden har penge. Hun får et nøje afmålt beløb at klare husholdningen for. Han tager hendes penge eller optager lån i hendes navn.

Mange kvinder kommer dybt forgældede ud af voldelige forhold.

Når vi taler om 5 kategorier, er det fordi mange tror, at familierelateret vold kun handler om fysisk vold. Vi ønsker, at de andre former også får anerkendelse som vold.«

Voldspirale

»Her på centret snakker vi om en voldsspiral,« siger Henriette.

»Den følger ofte et ganske bestemt mønster. Manden tilbyder kvinden i begyndelsen. Han sætter hende på en piedestal, han varter hende op. Umærkeligt sniger volden sig ind i hverdagen.

Han begynder at kritisere hendes tøj. Han anklager hende for at bruge for mange penge. Eller han kritiserer hendes venner.

Det bliver starten på egentlig kontrol.

Han begynder måske at følge

efter hende.

En skønne dag dasker han måske til hende. Grænserne rykkes, og hun får en lussing.

Han bliver fuld af skyld og siger: *Undskyld, jeg mente det ikke. Tilgiv mig. Jeg gør det aldrig mere.* Og han har en forklaring – for eksempel: *»Det var også bare, fordi du ikke laver frikadeller som min mor.*

Kvinden føler sig skyldig, og de bliver forsonet. Der er måske fred i en tid. Og så begynder det forfra.

Mange gange dukker kvinden sig og tager skylden på sig. Hun undskylder manden og siger til sig selv: *Det er også bare, fordi jeg er så dum og uduelig.*«

Familiesammenførte kvinder og familierelateret vold

I forhold til familiesammenførte kvinder kan volden starte hurtigt efter familiesammenføringen.

Og her er det somme tider hele familien, der udsætter kvinden for vold. Det kan være svigermoren, svigerfaren og svogre.

Voldsspiralen er den samme,

udtrykkene forskellige.

»For familiesammenførte kvinder kan konsekvenserne være vidtrækkende,« siger Henriette. »Kvinden forstår ikke samfundet og systemet. Hun kender ikke sine rettigheder, eller hun har fået forkerte oplysninger af manden eller hans familie. Hun har ikke arbejde og netværk. Hun er ofte isoleret.

Endelig er mange af kvinderne bange for den sociale kontrol.«

Den største fare

»Kvinden er i størst fare det øjeblik, hun forlader en voldelig mand. Rådet fra Henriette er, at kvinden skal søge beskyttelse.

Manden mister magt og kontrol. Han taber ære. Det gælder alle mænd – uanset om de er etniske danskere eller med en anden etnisk baggrund.«

Netværk

»1/3 af de kvinder, som kommer i Dannerhuset, er gift med danske mænd. Det er mest kvinder fra Østeuropa. Og tit har de bedre uddannelse end deres mænd.

Kvinderne er ofte uden et stærkt netværk. Er de gift med en etnisk dansk mand, har de som regel brugt hans netværk.

Men i det hele taget er der mange af de etniske minoritetskvinder,

som har et sparsomt netværk. Det gælder, uanset om de er gift med etniske danske mænd eller etniske minoritetsmænd,« siger Henriette.

Hvem kommer på krisecentre

»I 2008 var der kvinder fra 38 forskellige nationer i Dannerhuset, og 89 på alle landes krisecentre,« fortæller Henriette.

»Unge kvinder på 18-24 år kommer, hvis de har et tvangsægteskab hængende over hovedet og i den forbindelse er udsat for vold. For kvinderne handler det om retten til at bestemme ægtefælle selv.

Kvinder mellem 24 og 40 år er ofte enten selv blevet familiesammenført med en etnisk minoritetsmand fra Danmark eller med en mand fra deres oprindelige land.

Begge grupper er højt repræsenteret på krisecentret.

I de situationer har ægtefællerne forskellige forventninger til, hvad et ægteskab er og skal være – det kan være et væsentligt element i starten på vold.«

Forskning

»Dannerhuset har været med til at sætte forskning af vold og kultur på dagsordenen,« siger Henriette.

»Der mangler systematiseret viden om sammenhængen mellem vold

og etnicitet. I de fleste tilfælde er vores erfaring dog, at vold ikke opstår på grund af etnicitet, men at sociale vilkår. For tiden er der et forskningsprojekt på RUC, der undersøger sammenhængen mellem vold og kultur.«

Link

Landsorganisationen af krisecentre for kvinder har en hjemmeside. Her findes en værktøjskasse med fakta og råd om, hvordan man kan give den bedste rådgivning, og hvor voldsramte kvinder selv kan hente støtte. www.lokk.dk

Find materiale på ni forskellige sprog. www.voldmodkvinder.dk

Kærestevold er ikke kun at blive slået. Hvis man hele tiden bliver nedgjort, ydmyget eller truet, er det et tegn på psykisk vold. Selvom flest piger er udsat for kærestevold, kan det også ske for drenge. Faktisk oplever omkring 12.000 drenge hvert år kærestevold. Men unge piger mellem 16 og 20 år har den største risiko for at blive udsat for fysisk, psykisk eller seksuel vold af kæresten. www.ditforhold.dk

Hjemmeside og brevkasse for voldsramte www.familievold.dk

1 Før I tager fat på emnet

2 Se på statistik

3 Læs

4 Se på statistik

Skilsmisse

Hvad ved I om skilsmisse?

Hvordan bliver folk skilt?

Hvorfor bliver folk skilt?

Hvad mener I om skilsmisse?

Og hvad med børnene?

Hvad betyder

- statsforvaltning
- mægling
- forældremyndighed
- børnebidrag
- delebørn
- bodeling

Skilsmisser i 100 år

Se på side 121 i bogen

Hvordan har udviklingen været de sidste 100 år?

Hvor mange blev skilt i

1920	
1940	
1950	
1970	
1980	
2000	

Hvorfor tror I, at stigningen er så stor fra 1940-1950?

Hvorfor tror I, at så mange bliver skilt i dag?

Hvorfor bliver folk skilt – side 122

Hvad siger børn og voksne om grunde til skilsmisse?

Find de vigtigste grunde.

Diskuter, hvorfor I tror, det er sådan.

Holdninger til skilsmisse

Se på side 124 i bogen

Hvad er forskellene på mænds og kvinders holdning til skilsmisse?

Hvordan spiller folk kulturelle baggrunde ind?

Link

Find informationer om skilsmisse www.familiestyrelsen.dk www.borger.dk

Hjemmeside for børn hvis forældre skal skilles www.morogfarskalskilles.dk

5

Læs

Barnet er vigtigst – side 128

Svar på spørgsmål:

Hvorfor vidste Peter og Emils mor ikke noget om at være skilsmisseforældre?

Hvorfor skulle Emil bo hos moren længst tid?

Hvorfor flyttede Emil og hans mor 100 km væk?

Hvorfor kører Peter og Emil 100 km lørdag morgen?

Hvorfor tror du, at Peter laver mange fysiske ting med Emil?

Hvorfor tror du, at Peter siger: *Børn dør ikke af at falde og slå sig?*

Lav et resumé af artiklen, hvor du svarer på spørgsmålene:

a) Hvad er der sket i Peters og Emils liv?

b) Hvad mener Peter er vigtigt, når man er deleforælder?

c) Hvad mener Peter med forældre-pligter?

6

Undersøg

Skilsmissebørns rettighederGå ind på: <http://www.boerneinfo.dk> nej)Klik på *Dine rettigheder* og vælg *Skilsmisse*.

Lav en liste over skilsmissebørns rettigheder.

7

Debattér

Råd til en ven

Individuelt:

Forestil dig, at du har en ven, der er blevet delefar.

Han vil gerne snakke med dig om sit nye liv.

Hvilke råd vil du give ham?

I gruppen:

Debatter jeres råd

Lav eventuelt et rollespil

8

Debattér

Holdninger til skilsmisse

- Hvorfor er det børnene, der flytter mellem forældrenes hjem?
Hvorfor er det ikke børnene, der bor i hjemmet og forældrene, der flytter ind på skift?
- Hvad mener I om påstanden:
Moren er den vigtigste person i et barns liv, derfor kan et barn bedst undvære sin far.

Argumentér for og imod.

Lav eventuelt et rollespil.

1

Før I tager fat på emnet**Børn og unge****Opdragelse**

Hvad er opdragelse?

Hvad er god opdragelse?

Hvordan er I selv blevet opdraget?

Skal piger og drenge opdrages forskelligt? Hvis ja, hvordan forskelligt?

Skolen

Hvad ved I om skolen i Danmark?

Hvilke ligheder og forskelle er der til den skole, I selv har gået I? Lav en brainstorm.

2

Debattér**Tænk tilbage på din barndom.**

- Hvad bestemte din far?
- Hvad bestemte din mor?
- Hvad havde din mor ansvaret for?
- Hvad havde din far ansvaret for?
- Var der forskelle på, hvad din mor og din far kunne gøre? Hvis ja, hvilke?
- Hvilke kønsroller lærte du i familien og i skolen?

Sammenlign jeres erfaringer.

Find ligheder og forskelle.

3

Undersøg**Lussinger – er det i orden?**

Det er forbudt at slå børn. Det har det været siden 1997.

En undersøgelse fra 2009 viser, at 16% af befolkningen mener, det er i orden at bruge lussinger eller en endefuld i børneopdragelsen.

Man har også spurgt muslimske forældre om det samme. Kun 7% af muslimer i Danmark mener, at det er i orden at bruge lussinger eller en endefuld i børneopdragelsen.

Kilde: Undersøgelse foretaget af Capacent for DR, 2009. Baseret på cirka 500 interviews med muslimer i Danmark.

Lav en undersøgelse af holdningerne der, hvor I er.

4

Tjek din viden**Børns rettigheder**

Se på side 133 i bogen

Hvad siger loven om børns rettigheder?

Hvad siger FN' børnekonvention?

Skole og læring

Holdninger til skolen og læring har ændret sig gennem tiderne.

I 1950'erne skulle eleverne lære deres lektier og høre efter, hvad læreren sagde.

I 60'erne skulle eleverne lære at lære.

I 70'erne skulle eleverne lære at kommunikere. Gruppearbejde blev nøgleord i den pædagogiske verden.

I 80'erne skulle eleverne lære at klare sig selv og stadig arbejde projektorienteret og i grupper.

I 90'erne skulle eleverne lære at være fleksible og omstillingsparate – de skulle tage ansvar for egen læring.

I dag skal eleverne det hele og samtidig være gode venner.

5

Beskriv

Forældrenes rolle

Hvad kan forældre gøre for, at deres børn får en god skolegang? Brug fortællingerne som inspiration. Skriv en artikel.

6

Debattér

Undren over folkeskolen

Elever og forældre, der kommer fra andre skolesystemer, undrer sig ofte over

- at den danske skole ser kaotisk ud
- at der ikke er nogen sanktionsmuligheder
- at der mangler disciplin i skolen
- at eleverne siger du til læreren
- at eleverne ikke rejser sig, når læreren kommer ind
- at der argumenteres og diskuteres i klassen
- at eleverne ikke får karakterer fra skolestart
- at eleverne ikke bliver sat på hold efter prøver og tests
- at eleverne øjensynligt kan tillade sig alt

Hvad undrer jer?

Hvordan kan man lære at forstå børnenes skole bedre?

7

Se på billeder

Hvem er de?

Gruppearbejde

Hvem er de unge på billedet side 139 i bogen.

Vælg en af personerne.

Hvordan tror I hendes/hans liv ser ud om 10 år?

8

Debattér

Ungdomsuddannelser

Der kan være flere grunde til, at nydanske drenge klarer sig dårlige i uddannelserne end nydanske piger.

Hvad mener I?

- Uddannelse er vigtig for pigerne, fordi de bruger uddannelsen til at komme ud og møde andre unge
- Pigerne tager en uddannelse for at undgå at blive tidligt gift
- Pigerne skal være mere hjemme end drengene og har derfor mere tid og ro til at lave lektier
- Familierne er meget stolte af piger, der tager en uddannelse
- Drengene vil gerne hurtigt have arbejde og tjene penge.

Skolen – et vigtigt mødested

Interview med Kirsten Fischer, udviklingskonsulent

Kirsten Fischer er udviklingskonsulent. Hun arbejder med undervisning og integration af tosprogede børn og unge.

»Først vil jeg sige, at skole og institutioner skal være mødesteder for alle.

Når lærere og pædagoger samarbejder med nydanske forældre, er det vigtigt, at de sammen finder frem til de mål, de har fælles. Og ét er sikkert: lærere og forældre er enige om, at de ønsker det bedste for barnet. Det er et godt sted at starte dialogen, når skolen skal være et mødested,« siger Kirsten.

Hun fortsætter med et spørgsmål:

»Hvad er så det bedste forældre kan gøre for deres børn? Det er at give dem muligheder for at få et godt liv. De skal klare sig godt og blive dygtige – de skal blive til noget.

For at det kan ske, er det nødvendigt, at børnene lærer det, skolen og samfundet regner for vigtigt. På den måde kan børn få et godt liv i Danmark – det er jo her, de lever.

Vi siger, at børn skal kunne begå sig. Det betyder, de skal vide, hvad der er ordentlig opførsel i forskellige situationer. Det skal forældrene være med til at lære dem. Det kræver, at lærerne og skolelederen informerer forældrene om, hvad skolen og samfundet forventer af børnene.«

Den danske skole

Kirsten siger:

»Hvad er så typisk for den danske skole?

Skolens undervisning skal give

børnene viden og færdigheder. Skolen lægger samtidig vægt på, at børnene lærer at være selvstændige, og at de kan handle aktivt på en måde, som passer til deres alder. Skolen lægger også vægt på, at børnene udvikler nysgerrighed og kreativitet, at de går på opdagelse og leger, og at de spørger.

De voksne skal tale med børnene, besvare deres spørgsmål og diskutere med dem. Og børn skal samtidig have respekt for voksne. De skal vide, at der er forskel på at være barn og voksen. I sidste ende bestemmer de voksne, fordi de har ansvaret.«

Leg og lær

At finde viden og arbejde sammen

»Børn skal lære selv at finde viden. Det gør de blandt andet ved at få mulighed for at lege, være nysgerrige og kreative.

Leg er en vigtig vej til at lære. Derfor er legoklodser populære, derfor findes der malebøger og andet pædagogisk legetøj allerede i børnehaven.

Børn skal også lære at samarbejde og arbejde i grupper eller teams. Det får de brug for senere, når de skal tage en uddannelse, og når de skal have arbejde. Det er også færdigheder og kompetencer, som har stor betydning for, at børn kan klare sig i *den daglige kamp*. At de har det godt sammen andre børn, og at de kan få status.

Børnene skal også lære at begå sig forskellige steder. I skolen, i klubben og sammen med venner. Det er vigtigt at være en god ven, hvis man ikke skal være uden for fællesskabet,« siger Kirsten.

Sprog

»Somme tider spørger nydanske forældre mig, hvordan deres børn bedst lærer sprog. Mit råd til både fædre og mødre er:

Jo mere I som forældre taler med jeres børn – jo bedre. Det kan være på modersmålet eller på dansk. Begge sprog er vigtige. Barnet har brug for dansk i børnehaven og i skolen. Men barnet har også stor nytte af at kunne tale sit modersmål. Sprog har stor betydning for evnen til at tænke.

Tal om det, I ser og gør. Sådan lærer børn sprog. De får viden om verden og lærer mange ord. Det kan være, når I laver mad, vasker bil eller er på skovtur. Fjernsyn er også en god måde at lære om verden på. Og dansk børne fjernsyn har mange gode udsendelser for børn.

Det er også vigtigt at tale med barnet om skolen og kammeraterne,« slutter Kirsten.

Går det ud over børnene?

Se på statistikken side 37 i bogen.

Holdet deles i to grupper. Den ene skal argumentere for, at det skader førskolebørn, at deres mødre arbejder. Den anden skal argumentere imod.

I gruppearbejdet skal debatten forberedes:

Grupperne brainstormer: hvad ved de om emnet? Hvad mener de?

Gruppen finder argumenter for eller imod. Brug gerne ord som: derfor, fordi, da, altså, af den grund, for – til at binde jeres argumenter sammen.

Gruppen vælger en talskvinde/mand til debatten.

De to grupper fra gruppearbejdet sidder adskilt, så det er tydeligt, hvem der er hvem.

Talskvinden/manden har ret til at bede om *time out* under debatten og hente råd hos gruppen om, hvordan han/hun skal argumentere.

Hvis nogle i gruppen undervejs bliver overbevist af den anden gruppes argumenter, flytter de plads.

Efter debatten kan man diskutere forløbet. Hvad fik folk til at skifte mening? Havde det nogen betydning at høre de andres argumenter?

På samme måde kan man strukturere en diskussion om:

Kan faren erstatte moren derhjemme?

Hvilken betydning har det, om faren arbejder meget eller lidt?

Link og litteratur

Integrationsministeriet har oprettet et ambassadørkorps med unge rollemodeller og forældre rollemodeller.
www.brugforalleunge.dk/

Find informationer om Integrationsministeriets initiativ vedrørende styrket forældreinddragelse af nydanske forældre.
www.nyidanmark.dk

Find et undervisningsmateriale med temaet uddannelse på
www.nyidanmark.dk

På Børns vilkårs hjemmeside kan man finde en forældreside, hvor forældre kan finde informationer og få rådgivning.
www.bornsvilkar.dk

Skole og Samfund er en forening for skolebestyrelser og andre interesserede i folkeskolen. Skole og Samfund er forældrenes repræsentant over for politikere og samarbejdspartnere.
www.skole-samfund.dk

Kærlighed og sex**1****Før I tager fat på emnet****Kærlighed**

Hvad er

- kærlighed?
- forelskelse?
- kærlighed ved første blik?

Sex

Hvad mener I om

- at der er seksualundervisning i skolerne?
- at folk har sex/går i seng med hinanden, før de er gift?
- at der er forskel på, hvad piger og drenge må?

2**Sæt ind****I gamle dage – side 144**

Indsæt de ord, der mangler. Nogle ord skal bruges flere gange.

arbejdede	blev	dansede	gik	gjorde
havde	holdt	morede	snakkede	var

Gennem tiderne har det været almindeligt, at kvinder og mænd _____ frihed til at være sammen. De _____

sammen i hverdagen. De _____ sammen til højtidernes fester.

Man _____ julestue, høstfester, Sct. Hans fester og andre fester. De _____ og _____ sig.

Somme tider _____ de unge mænd på nattebesøg hos de unge piger.

Sex _____ man ikke om. Det _____ noget man _____.

Men hvis en ung kvinde _____ gravid, _____ det en stor skam.

De unge _____ gift i en fart.

Sex og samfund

Er en privat medlemsorganisation, der arbejder for seksuelle rettigheder. Sex og samfund har

- Rådgivning for unge
www.sexlinien.dk
- Kurser i seksualundervisning for voksne. På kurserne får man viden om prævention, graviditet og sexsygdomme.
- Særlige kurser for etniske grupper. På kurserne får man viden om prævention, graviditet og sexsygdomme.

www.sexogsamfund.dk

3
Læs**Seksualundervisning og Mødom** – side 1437

Hvad mener I om sundhedsplejerskens forskellige udsagn?

Er det o.k. for en mand at have sex før ægteskabet?

Er det o.k. for en kvinde at have sex før ægteskabet?

Er der forskel?

Hvorfor tror de unge mænd, at de unge kvinder lyver?

Hvilke holdninger er der på holdet til mødom og ægtekab?

4
Læs**Jasmin og Adem** – side 148

Diskuter morens to forskellige reaktioner.

Hvad ville I gøre?

5
Debattér**Et kys**

Saher sidder sammen med sin lille datter, Luna, på syv år.

Luna spørger:

»Mor, hvorfor kysser man hinanden?«

Saher tænker: »Børn spørger om så meget. Hvad skal jeg svare hende?«

Hun siger: »Jeg ser på internettet.«

På nettet finder Saher mange bud på hvorfor.

Hun læser:

*Kysset bruges i mange sammenhænge.**I Sydeuropa kysser man hinanden på kinden, når man hilser på hinanden, andre steder giver mændene damerne kys på hånden, nogle sender fingerkys, og så er der det mest brugte kys: Læbekysset.**Tidligere troede man, at vores ånde indeholdt kraft og sjæl – ved at kysse hinanden indgik man et slags åndeligt ægteskab.**Måske kysser vi for at blive mindet om den gang, vi suttede mælk hos vores mor, fordi man laver den samme trutmund, når man kysser, som når man fik mælk, da man var lille.**Et kys giver nydelse og lyst, så det er i alt fald også en god grund til, at vi kysser.*

Ja, det er meget godt, tænker Saher, men hvad skal jeg svare hende?

Hjælp moren – hvad skal hun sige til sin datter?

Hvis datteren er 7 år? Hvis hun er 12 år? Og hvis I har børn, find eksempler på det, børn finder på at spørge om, og hvad I svarer.

LinkLæs om sex for alle, som senior, som teenager. Læs om lyst og mangel på lyst, onani og meget mere.
www.sundhedsguiden.dkLysthuset
www.lysthuset.dk/
www.seksualundervisning.dkSikker chat
www.sikkerchat.dkSikker flirt
www.sikkerflirt.dk

1

Før I tager fat på emnet

2

Læs

3

Se på statistik

Prævention og abort

Prævention

- Hvad betyder prævention?
- Hvad mener I om prævention?
- Hvilke former for prævention kender I?
- Hvem har ansvaret for prævention - manden eller kvinden?
- Undersøg holdninger til prævention, hvor I er.

Abort

Hvad ved I om abortmuligheder i Danmark?

Hvornår fik Danmark fri abort?

Hvad er tavshedspligt? Hvem har tavshedspligt?

Prævention – side 150

Diskuter det Lisbet Bruun Nielsen og Lis Fenger siger om familieplanlægning og prævention.

Sammenhold med jeres egne holdninger.

Hvem får aborter?

Se på side 152 og 153 i bogen.

Diskuter hvorfor nydanske kvinder får flere aborter end danske kvinder.

LinkBeskyt dig
En brevkasse hvor man kan få informationer om prævention
www.beskyt-dig.dkSundhedsguiden
Læs om kønssygdomme og prævention,
www.sundhedsguiden.dk**Kærlig omtanke**

DVD fra Sundhedsstyrelsen. DVD'en handler om prævention, abort og graviditet. DVD'en kan ses på

- dansk
- tyrkisk
- fasi
- urdu
- serbo-kratisk

Bestil DVD'en på www.sst.dk

Sundhed

1
Før I tager fat på emnet

Forskelle og ligheder

Find forskelle og ligheder i synet på sundhed og sygdom i Danmark og i jeres oprindelige kultur.

Hvad ved I om

- Livsstilssygdomme?
- Levealder i Danmark?
- Betydningen af motion?
- Forskel på sygdomme hos mænd og kvinder?

2
Læs

Hvordan har du det? – side 154

Hvad fortæller teksten om forskelle mellem mænds og kvinders sundhed? Find tre forskelle.

Find fem gode råd i teksten om at holde sig sund og have et godt liv?

3
Læs

Kulturforskelle – side 156

Hvilke syn er der på sygdom og sundhed på holdet?

Er der forskellige syn på kvinders og mænds sundhed?

Er det i orden for kvinder at være syge? Er det i orden for mænd? Hvornår, hvornår ikke?

Har I erfaringer med forskellige syn på sygdom og sundhed?

4
Debattér

Laila – side 161

Kan I genkende jer selv i Laila?

Kan I give Laila nogle gode råd?

Sundhedsstyrelsen anbefaler

- Spis seks stykker frugt og grønt om dagen
- Spis fisk og fiskepålæg flere gange om ugen
- Spis kartofler, ris eller pasta og groft brød hver dag
- Spar på sukker især fra sodavand, slik og kager
- Spar på fedtet især fra mejeriprodukter og kød
- Spis varieret og bevar normalvægten
- Sluk tørsten i vand
- Vær fysisk aktiv mindst 30 minutter om dagen

Hvordan passer rådene med jeres hverdag?

Hvad gør I for at være sunde og have et godt liv?

5
Beskriv

At genfinde livsglæden

Skriv en historie om en person, der har genfundet livsglæden. Skriv om, hvad der førte til, at han/hun mistede livsglæden og skriv om, hvad der fik livsglæden til at vende tilbage.

Link

Alt om kost
Fødevarestyrelsen har en hjemmeside med alt om kost
www.altomkost.dk
www.foedevarestyrelsen.dk

I Alt om sundhed finder man emner om sundhed for både krop og sjæl.
www.netdoktor.dk

Sundhedsguiden
www.sundhedsguiden.dk

Kræftens bekæmpelse har udarbejdet materialer og plakater til undervisningsbrug
www.cancer.dk

Bestil materiale og plakater på
www.fvst.dk/publikationer
Bestillingsnummer 200521

6
Se på billeder

Cykeltræning

Sæt billede og tekst sammen. Der er flere tekster end billeder.

Næsten alle danskere har en cykel. De fleste har lært at cykle, da de var børn. Cykling er god motion.	Kvinden er hjemme igen. Hun laver mad.	Efter cykeltræningen er der hygge.
I mange lande er det ikke almindeligt at cykle. Derfor har mange nydanskere ikke lært at cykle. Når man skal forsøge at holde balancen på to hjul, hjælper det, hvis én holder cyklen.	Kvinderne vil lære at cykle. Det kræver træning, når man skal lære det som voksen. Det er svært. Og det kan være sjovt, når man er flere sammen.	En af kvinderne har bagt en kage.
To af kvinderne tager bussen hjem. Kvinderne er stolte over, at de nu kan cykle. De glæder sig til at fortælle deres mænd og børn om det.	Kvinderne er på vej til cykelkurset. De glæder sig til at lære at cykle. De har deres børn med.	Turen hjem er på fire hjul, men måske kører kvinderne snart på cykel, når de skal besøge en veninde eller hente børn i børnehaven.
		
		

Medborgerskab

1 Før I tager fat på emnet

Rettigheder og pligter

- Hvad er medborgerskab?
- Hvad betyder demokrati?
- Hvad vil det sige at være borger?
- Hvilke pligter og rettigheder har man som borger?
- Hvad vil det sige at være en god medborger?
- Hvordan er du som medborger?
- Hvad kommer ordet borger af?
- Lav brainstorm på tavlen.

2 Debattér

Aktiv i politik?

Har I overvejet at gå ind i politik, eller kender I nogen, som er gået ind i politik? Overvejer I, om I skal stemme på en mand eller en kvinde til kommunalvalget? Hvorfor er det vigtigt, at der er både mandlige og kvindelige politikere?

Hvorfor sidder kvinder ikke på halvdelen af pladserne i byrådene og Folketinget, når de udgør halvdelen af befolkningen?

Diskuter spørgsmålene på side 149.

Stemmeret

Hvornår fik kvinder stemmeret til

- Kommunalvalg?
- Folketingsvalg?

Man betragtede ikke kvinden som borger i samfundet før efter midten af 1800 tallet

Hvor mange procent af medlemmerne i Folketinget var kvinder i					
1924	1960	1971	1990	2007	2011

Lokale råd og bestyrelser

Er der kvinder i byrådet og i integrationsrådet, der hvor I bor?

Er der mænd i forældrebestyrelserne i daginstitutionerne, der hvor I bor?

En politiker

Gå på Folketingets hjemmeside, www.folketinget.dk

Via partiernes hjemmesider kan du finde de enkelte medlemmer.

Find en politiker, du synes er interessant.

Præsenter politiker for en partner.

Hvem er politiker?

Hvilket parti er hun/han medlem af?

Hvad interesserer politiker sig særligt for?

Siger politiker noget om ligestilling?

6 Læs

Integrationsrådet – et vigtigt sted for demokrati – side 166
Hverdagens demokrati i forældrerådet – side 172

Gruppearbejde

Vælg et interview, som gruppen vil arbejde med.

Læs interviewet.

Genfortæl interviewet for klassen.

7 Læs

Livet i klubben er millioner værd – side 168

Forklar ordene:

- frivillig
- verdensmester
- medlem
- træner
- rollemodel
- karantæne
- netværk

Forklar udtrykkene:

- stille og roligt
- én der kender én, der kender én

Link

www.historie-online.dk

www.lige.dk

www.kvinderaadet.dk

3 Tjek din viden

4 Undersøg

5 Undersøg

8 Undersøg

Bliv frivillig

– gruppearbejde

- hvilke typer frivilligt arbejde kender I?
- hvad indeholder det at arbejde som frivillig?
- hvorfor blev Puriya frivillig?
- hvad siger Puriya er det vigtigste i hans frivillige arbejde?
- hvilken betydning kan en rollemodel have?
- hvilken betydning har klubben for ham selv?
- hvilken type frivilligt arbejde kunne du/I eventuelt have lyst til at udføre?
- hvad vil du kunne bidrage med? Og hvad vil det give dig?

I kan undersøge,

- hvilke organisationer i jeres område bruger frivillige?
- hvordan man bliver frivillig?

I kan tage kontakt til en frivillig organisation, besøge den og tage et interview med en medarbejder og en leder.

9

Læs

Landet med de mange foreninger – side 176

Hvilke foreninger er der i jeres lokalområde?

Find en-tre mennesker, som er medlem af en forening – interview dem

- Hvorfor er de medlemmer?
- Hvad får de ud af at være medlem af en forening?

Fremlæg interviewene for holdet.

10

Undersøg

Ud i foreningerne – ind i samfundet – side 177

Hvad er især vigtigt for Fatma?

Lav brainstorm på tavlen.

Hvad laver Fatma i dag?

Hvad skal man efter hendes mening gøre, hvis man har noget på hjerte?

Hvilke erfaringer har Fatma med at arbejde i foreninger?

Hvad mener Fatma

- der sker med mennesker, som er sammen i foreninger?
- netværk betyder?

11

Beskriv

Hvordan ser de ud?

Tegn:

- en dansker
- en udlænding fra et sted i verden – I vælger stedet.

Diskuter tegningerne.

Hvordan har de forskellige grupper valgt at tegne de forskellige nationaliteter og hvorfor?

Sæt ord på fordommene.

Hvordan var diskussionen?

Hvor kommer fordomme fra?

Hvordan opstår de?

Hvad er mediernes rolle?

12

Se på billeder

Hvad foregår der?

Pararbejde/gruppearbejde – spørg og svar

Sæt billederne sammen, så de fortæller en historie.

Lav tekster til billederne.

13

Ligestilling – medborgerskab – demokrati

Værdispil

Samtale fremmer forståelsen	Alle må sige det, de har lyst til	Alle er født lige
Alle har ret til undervisning og uddannelse	Man har frihed til at vælge sin tro	Det er bedst, når mænd bestemmer det hele
Man kan ikke bestemme over andres liv	Mænd og kvinder er lige	Man skal have respekt for andres meninger og holdninger
I et demokrati skal minoriteterne beskyttes	Kvinder skal tie stille og se godt ud	Det enkelte menneske har ansvar for demokratiet
Demokratisk ånd kommer indefra	Samfundet skal sørge for dem, som ikke kan sørge for sig selv	Al magt korrumpere
Kvinder skal blive hjemme og passe deres børn	Menneskerettighederne er det vigtigste i et demokrati	Sandheden er vigtigst i et demokrati
I et demokrati skal ingen udnytte andre	Det er vigtigt at lytte til andre	Det er vigtigt at være aktiv for at nå et fælles mål

Kvinder er bedst til at arbejde med mennesker	Det er vigtigt, at man ikke gror fast i egne ideer	Gennem diskussion erkender man, hvad der er retfærdigt
I et demokrati er nogen mere lige end andre	Kundskab er magt	Der skal være lighed for loven
Alle har rettigheder og pligter. Mænd og kvinder skal have samme rettigheder og pligter	Man får fællesskab, hvis man er en god medborger	Mænd og kvinder skal være lige i forhold til økonomi
Uddannelse er vigtig både for mænd og kvinder	Samfundet skal bruge alles ressourcer	Piger og drenge skal have lige muligheder
Gennem diskussion forandrer man sig	Det er vigtigt at være med i foreninger	Alle skal have lige muligheder. Det giver mangfoldighed
Vi har allerede ligestilling i Danmark	Piger og drenge er født forskellige	Uddannelse er vejen til ligestilling
Ligestilling kommer af sig selv	Ligeløn er vigtig for ligestillingen	Kvinder er bedst til at passe børn

	RIGTIGT	FORKERT
Ifølge loven er forældre med til at bestemme, hvem deres børn skal giftes med.		
I Danmark kan mænd gifte sig med mænd og kvinder med kvinder.		
Man kan gifte sig, når man er fyldt 16 år.		
Det er lovligt at gifte sig med sin fætter eller sin kusine.		
24-årsreglen betyder, at man ikke må gifte sig, når man er under 24 år.		
Når man bliver gift, ejer manden alt.		
Når man bliver gift, har manden og kvinden automatisk fælleseje.		
Når man bliver gift, kan man beslutte sig for at have særeje.		
Man bestemmer selv, om man vil skilles.		
Man kan kun blive skilt, hvis man har en god forklaring.		
Når man bliver skilt, deler manden og konen penge, hus osv.		
Hvis kvinden har gæld, skal manden betale halvdelen af pengene ved skilsmisse.		
Særeje betyder, at man ikke deler hus, bil og penge ved skilsmisse.		

	RIGTIGT	FORKERT
Mohammed og Aiche blev gift i Tyrkiet, da de var 15 år. Deres ægteskab gælder også i Danmark.		
I Danmark er det kvinden, der bestemmer over børnene.		
Kvinden får altid børnene ved skilsmisse.		
Man bestemmer selv, hvem der arver ens penge, når man dør.		
Alle i Danmark skal betale skat.		
Man må ikke kun søge efter en mand i en jobannonce.		
Hvis manden siger ja, kan kvinden få sin egen bankkonto.		
Både mand og kvinde skal skrive under på alle papirer og aftaler.		
Kvinder bestemmer selv, hvornår de vil være gravide.		
Alle læger og sygeplejersker har tavshedspligt.		
Det er lovligt at slå sine børn i Danmark.		
Forældre skal behandle drenge og piger ligeværdigt. Det står i ligestillingsloven.		
Der er ligeløn for lige arbejde.		

LINK**Netavisen Ligetil**

en netavis på let dansk
www.dr.dk/Nyheder/Ligetil

Informationer om samfundet.

www.borger.dk

Danmark til daglig

Digitalt undervisningsmateriale med samme temaer som i dette materiale på www.nyidanmark.dk

Danmarkshistorie

har en hjemmeside fra Aarhus Universitet. Man kan her finde en oversigt over Danmarks historie fra oldtiden til i dag, leksikon og kilder.
www.danmarkshistorien.dk

Den usynlige succes

Hjemmesiden *Den usynlige succes* giver mulighed for at møde 29 succesrige kvindelige tilflyttere.
www.kvinfo.dk

Nye mænd i Danmark

Hjemmesiden *Nye mænd i Danmark* sætter fokus på integration, der lykkes. Hør mænd fortælle deres historie.
www.kvinfo.dk

www.traume.dk

Oplysninger om flygtninge-indvandrere med traumer.

Dansk på arbejde

http://www.dansk-paa-arbejde.dk/

Om fester og traditioner

www.historie-online.dk

Et festleksikon

www.festleksikon.dk

Et leksikon – især til danskuddannelse 3

www.leksikon.org

Dansk sprognævn

www.dsn.dk

Om det danske sprog – informationer og øvelser

www.sproget.dk

Den Danske Ordbog

http://ordnet.dk/ddo/

Til arbejdet med grammatik

Vores fællessprog
http://vfs.dansk.nu

LITTERATUR**Arbejdsliv**

Anette Strange-Pedersen, Marianne Knudsen, Ida Nielsen
Gyldendal, 2005
Syv bøger om forskellige tilgange til arbejdslivet, herunder et hæfte om ligestilling. Med tilhørende cd-rom.

At være muslimsk kvinde i Danmark

Baggrundsundersøgelse om muslimske kvinders ligestilling
Rapport udarbejdet af Maia Consult for Ligestillingsafdelingen under Velfærdsministeriet, Februar 2009

Demokrati på dansk

Folketinget, 2008 Medborger i Danmark Integrationsministeriet
Bogen fortæller om det danske samfund og giver praktiske oplysninger om samfundet og findes på 18 forskellige sprog. Den kan downloades og høres på www.nyidanmark.dk

Det er fedt, når man får det hele til at køre

Malene Fenger-Grøndahl & Ulla Rose Andersen
CDR-Forlag, 2007
Det er fedt, når man får det hele til at køre handler om ni unge med anden etnisk baggrund end dansk.

Demokratiske øjebliksbilleder

Gry Clasen, Helle Fibiger, CDR-Forlag 2004
Demokratiske øjebliksbilleder er skrevet på letforståeligt dansk og har til formål at indføre elever med minoritetsbaggrund i demokratiets tænkning, historie og faktuelle forhold. At give dem mulighed for at udvikle det narrative.
Med opgavehæfte

Den forbandede kærlighed -14 fortællinger om homoseksuelle, og kulturel mangfoldighed

Malene Fenger-Grøndahl & Marianne Nøhr Larsen
CDR-Forlag 2007

Det er dit valg Ahmed

Neel Jersild Moreira, Gyldendal 2006
Ahmed er taxachauffør. Han venter på sin forlovede, Noreen.

Du danske samfund

Adil Erdem , Bjarne Christensen , Kurt Jonas
Forlaget Sprogboøger
16 tekster om danske samfundsforhold. De sammenholdes med et antal tilsvarende interviews med repræsentanter for andre kulturer.

Elsker – elsker ikke

Marianne Nøhr Larsen, CDR-Forlag
Debatbog om nydanske pigers og kvinders syn på ægteskab, kærlighed, tro og tradition. Forfatteren har talt med en række piger og kvinder med anden etnisk baggrund end dansk om deres syn på ægteskab og kærlighed.
Med opgavehæfte.

Familiefølelser

Lene Bagger, Special pædagogisk Forlag, 2001
Katja og Per er kæresten. De er meget forskellige, og det går ikke stille af.

Fra føtex til Folketinget

Özlem Cekic
Gyldendal 2009
Om opvæksten i Tyrkiet og Danmark og om sin uddannelse, ægteskab og engagement i politik.

Glasmuren

Lis Vibeke Kristensen, Modtryk, 1999
Historien om Nille, der har boet i Danmark i fem år. Hun kæmper hårdt for at passe ind.

Historien om et møde

Sara Mathai Stinus,
Forlaget Sprogboøger 2001
Mødet mellem to kulturer på let dansk.

Konflikt i familien

Katrine Marie Guldager, Alfabet, 2003
Fire noveller om familien.

Kærlighed med stort M

Jari Kickbusch
CDR-Forlag, 2005
Muslimske drenge og unge mænd fortæller om deres syn på kæresten, kærlighed og ægteskab. I bogen kommer unge mænd fra vidt forskellige miljøer til orde. Det giver et mere nuanceret og realistisk billede end det, vi ofte præsenteres for i medierne.

Min grundlov – grundloven med forklaringer

Folketinget, 2008

Mit nye land

Bente Arnoldus , Zdenka Valenta
Gyldendal, 2008
Mit nye land giver en bred introduktion til danske kultur- og samfundsforhold. Der er udgivet engangarbejdsshæfter til *Mit nye land*; Noget om...

Sider af dansk kultur

Birger Lind , Kaj Aage Andersen Anne Nicolaisen

Gyldendal, 2008

Dansk kultur, som den er i dag og dens rødder i fortiden.

Muslim

Carsten Fenger-Grøn og Marlene Grøndahl, Hans Reitzels forlag, 2002

Otte kvinder fortæller om forholdet til gud og mennesker.

Skolen på dansk

Adil Erdem

CDR-Forlag

Skolen på dansk besvarer spørgsmål om folkeskolen og forklarer om baggrunden for den. Med arbejdshæfte.

Tak skal du ha'

Kirsten Ahlburg, Special pædagogisk

Forlag, 2001

En bog om takt og tone.

Undervisning i demokrati

Undervisningsministeriets temahæfte-serie nr. 7 2006

Unge Hjerter

Gry Clasen og Vicki Würtz, CDR-Forlag, 1999

Unge hjerter

om kærlighed, liv og samliv

Interviews og fortællinger med og om unge. Før og nu.

Unge hjerter kan bruges i undervisning og til frilæsning

Med arbejdshæfte

Unge på dansk

Adil Erdem

CDR-Forlag 2007

Undervisningsmaterialet Unge på dansk består af en interviewbog og af en arbejdshæfte omkring temaer som: venskab, kærlighed, mobning og religion.

Vejen Frem

Gry Clasen, Hanne Bierring, Ane Stürup Forlaget VIFIN, 2006

En interviewbog med 12 helt almindelige mennesker, der har 12 helt ualmindelige livshistorier. De er flygtninge og indvandrere.

Værdier og normer – blandt udlændinge og danskere

Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark

Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, 2007

Find flere titler til undervisning og frilæsning på www.emu.dk

eller i Kataloget:

Materialer til dansk som andetsprog Povl Terkelsen, Stout 2006..

Film

De sammenhængende bånd

De sammenhængende bånd er et integrationsfagligt film- og undervisningsmateriale, som henvender sig til studerende på social- og integrationsfaglige uddannelser og til integrationsmedarbejdere, som arbejder med integration i praksis.

Find filmene på www.nyidanmark.dk/

Go'dag Danmark

Videoserien *Go'dag Danmark* henvender sig til alle, der ønsker information om Danmark og danskerne. De 10 film som serien består af omhandler følgende emner: Danernes land, Hvad siger Loven?, Boligmarked, Den danske Familie, Arbejdsmarked, Danskernes Demokrati, Danskernes Religion, Kønsroller, Sundhed og Sygdom og Kun for Kvinder – om frugtbarhed og prævention. Til hver film er der et teksthæfte, som kan bruges i forbindelse med danskundervisning

Find flere informationer på

www.sfinx-film.dk

Film på traume.dk

Med støtte fra Egmont Fonden vil traume.dk over det næste års tid præsentere bredt informerende film om flygtninge og traumer. De første to: Hvad er traumer? og Flygtning i Danmark.